ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 1ης Ιουνίου 2006 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-442/03 P και C-471/03 P,

με αντικείμενο δύο αιτήσεις αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, που υποβλήθηκαν αντιστοίχως στις 17 Οκτωβρίου και στις 10 Νοεμβρίου 2003,

P & O European Ferries (Vizcaya) SA, με έδρα το Μπιλμπάο (Ισπανία), εκπροσωπούμενη από τους J. Lever, QC, και J. Ellison, solicitor, και την M. Pickford, barrister, επικουρούμενους από τους E. Bourtzalas και J. Folguera Crespo, abogados,

προσφεύγουσα στην υπόθεση C-442/03 P,

Diputación Foral de Vizcaya, εκπροσωπούμενη από τους I. Sáenz-Cortabarría Fernández και M. Morales Isasi, abogados,

προσφεύγουσα στην υπόθεση C-471/03 P,

* Γλώσσες διαδικασίας: η αγγλική και η ισπανική.

όπου ο έτερος διάδικος είναι

η **Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,** εκπροσωπούμενη από τους N. Khan και J. Buendía Sierra, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský, J.-P. Puissochet (εισηγητή), S. von Bahr και A. Borg Barthet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 22ας Σεπτεμβρίου 2005,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 9ης Φεβρουαρίου 2006,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με τις αιτήσεις τους αναιρέσεως, η P & O European Ferries (Vizcaya) SA, πρώην Ferries Golfo de Vizcaya SA (στο εξής: P & O Ferries), και η Diputación Foral de

Vizcaya (περιφερειακό συμβούλιο της Vizcaya, στο εξής: Diputación) ζητούν την ακύρωση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 5ης Αυγούστου 2003, P & O European Ferries (Vizcaya) και Diputación Foral de Vizcaya κατά Επιτροπής (Τ-116/01 και Τ-118/01, Συλλογή 2003, σ. II-2957, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία αυτό απέρριψε τις προσφυγές τους για την ακύρωση της αποφάσεως 2001/247/ΕΚ της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 2000, σχετικά με το καθεστώς ενισχύσεων που εφαρμόζει η Ισπανία υπέρ της ναυτιλιακής εταιρίας Ferries Golfo de Vizcaya (ΕΕ 2001, L 89, σ. 28, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση).

Το ιστορικό της διαφοράς και η προσβαλλόμενη απόφαση

2 Το ιστορικό της διαφοράς εκτίθεται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ως εξής:

«1 Στις 9 Ιουλίου 1992, η Diputación [...] και το Υπουργείο Εμπορίου και Τουρισμού της Κυβερνήσεως της Χώρας των Βάσκων, αφενός, και η Ferries Golfo de Vizcaya, μετονομασθείσα σε P & O European Ferries (Vizcaya) [...], αφετέρου, υπέγραψαν συμφωνία (στο εξής: αρχική συμφωνία) σχετικά με τη δημιουργία μιας υπηρεσίας οχηματαγωγών στη γραμμή μεταξύ Μπιλμπάο και Portsmouth. Η συμφωνία αυτή προέβλεπε την αγορά, μεταξύ Μαρτίου 1993 και Μαρτίου 1996, εκ μέρους των αρχών που υπέγραψαν τη σύμβαση, 26 000 ταξιδιωτικών δελτίων που θα χρησιμοποιούνταν στη ναυτιλιακή γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth. Η ανώτατη χρηματική αντιπαροχή που έπρεπε να καταβληθεί στην P & O Ferries καθορίστηκε στα 911 800 000 ισπανικές πεσέτες (ESP) και συμφωνήθηκε ότι η τιμή ανά επιβάτη θα ανερχόταν στις 34 000 ESP για την περίοδο 1993-1994 και, υπό την επιφύλαξη τροποποιήσεως, στις 36 000 ESP για την περίοδο 1994-1995 και στις 38 000 ESP για την περίοδο 1995-1996. Η αρχική συμφωνία δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή.

2 Με έγγραφο της 21ης Σεπτεμβρίου 1992, η εταιρία Bretagne Angleterre Irlande, που εκμεταλλεύεται από πολλών ετών, υπό την εμπορική επωνυμία "Britanny

Ferries", μια ναυτιλιακή γραμμή μεταξύ των λιμένων του Plymouth στο Ηνωμένο Βασίλειο και του Santander στην Ισπανία, υπέβαλε στην Επιτροπή καταγγελία κατά των σημαντικών επιδοτήσεων που επρόκειτο να χορηγηθούν από την Diputación και την Κυβέρνηση της Χώρας των Βάσκων στην P & O Ferries.

3 Με έγγραφο της 30ής Νοεμβρίου 1992, η Επιτροπή κάλεσε την Ισπανική Κυβέρνηση να της παράσχει κάθε χρήσιμο πληροφοριακό στοιχείο σχετικά με τις επίμαχες επιδοτήσεις. Η κυβέρνηση αυτή απέστειλε την απάντησή της την 1η Απριλίου 1993.

4 Στις 29 Σεπτεμβρίου 1993, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ). Θεώρησε ότι η αρχική συμφωνία δεν συνιστούσε συνήθη εμπορική πράξη, δεδομένου ότι αφορούσε την αγορά προκαθορισμένου αριθμού ταξιδιωτικών δελτίων επί τριετία, ότι η συμφωνηθείσα τιμή ήταν ανώτερη της εμπορικής τιμής, ότι τα ταξιδιωτικά δελτία έπρεπε να πληρωθούν ακόμη και για τα ταξίδια που δεν θα πραγματοποιούνταν ή θα παρέκκλιναν προς άλλους λιμένες, ότι η συμφωνία περιείχε δέσμευση αποσβέσεως όλων των ζημιών κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων ετών εκμεταλλεύσεως της νέας υπηρεσίας και ότι είχε συνεπώς εξαλειφθεί για την P & O Ferries το στοιχείο του εμπορικού κινδύνου. Η Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που της διαβιβάστηκαν, θεώρησε ότι η χρηματοδοτική ενίσχυση προς την P & O Ferries συνιστούσε κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 87 ΕΚ) και δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις που απαιτούνταν για να μπορεί να κηρυχθεί συμβατή προς την κοινή αγορά.

5 Με έγγραφο της 13ης Οκτωβρίου 1993, η Επιτροπή κοινοποίησε την προαναφερθείσα απόφαση στην Ισπανική Κυβέρνηση και την κάλεσε να επιβεβαιώσει ότι θα ανέστελλε όλες τις καταβολές στο πλαίσιο της επίμαχης ενισχύσεως μέχρι την εκ μέρους της Επιτροπής έκδοση τελικής αποφάσεως. Με το έγγραφο αυτό, η Ισπανική Κυβέρνηση κλήθηκε επίσης να υποβάλει τις παρατηρήσεις της και να παράσχει όλα τα αναγκαία πληροφοριακά στοιχεία για την εκτίμηση της ενισχύσεως αυτής.

6 Με έγγραφο της 10ης Νοεμβρίου 1993, η Κυβέρνηση της Χώρας των Βάσκων γνωστοποίησε στην Επιτροπή την αναστολή της εφαρμογής της αρχικής συμφωνίας.

7 Η απόφαση περί κινήσεως διαδικασίας σχετικής με την ενίσχυση που χορήγησε η Ισπανία στην P & O Ferries αποτέλεσε αντικείμενο ανακοινώσεως της Επιτροπής, την οποία αυτή απηύθυνε στα λοιπά κράτη μέλη και στα ενδιαφερόμενα μέρη και η οποία δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1994, C 70, σ. 5).

8 Στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, η P & O Ferries και η Επιτροπή συζήτησαν σχετικά με τον τύπο της συμφωνίας τον οποίο θα μπορούσαν να διαπραγματευθούν τα μέρη. Αυτές οι ανταλλαγές απόψεων αφορούσαν ιδίως ένα σχέδιο τροποποιήσεως της αρχικής συμφωνίας και σχέδια αντικαταστάσεως της αρχικής συμφωνίας από μια νέα συμφωνία.

9 Με έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1995 προς έναν υπάλληλο της Γενικής Διευθύνσεως (ΓΔ) "Μεταφορές", ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα των μεταφορών, η P & O Ferries κοινοποίησε στην Επιτροπή μια νέα συμφωνία (στο εξής: νέα συμφωνία), η οποία συνήφθη στις 7 Μαρτίου 1995 μεταξύ της Diputación και της P & O Ferries και η οποία θα ετίθετο σε ισχύ από το 1995 έως το 1998. Από συνημμένο στην ανακοίνωση αυτή έγγραφο προκύπτει ότι η Diputación θα εισέπραττε τόκους επί των ποσών που είχαν τεθεί στη διάθεση της P & O Ferries στο πλαίσιο της αρχικής συμφωνίας.

10 Σύμφωνα με τη νέα αυτή συμφωνία, η Diputación δεσμευόταν, για την περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου 1995 και Δεκεμβρίου 1998, να αγοράσει συνολικά 46 500 ταξιδιωτικά δελτία τα οποία έπρεπε να χρησιμοποιηθούν στη ναυτιλιακή γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth την οποία εκμεταλλευόταν η P & O Ferries. Η ανώτατη χρηματική αντιπαροχή την οποία η δημόσια αρχή έπρεπε να καταβάλει καθοριζόταν στα 985 500 000 ESP, από τα οποία 300 000 000 ESP έπρεπε να καταβληθούν το 1995, 315 000 000 ESP το 1996, 198 000 000 ESP το 1997 και 172 500 000 ESP το 1998. Η συμφωνηθείσα τιμή ανά επιβάτη ανερχόταν στις 20 000 ESP το 1995, 21 000 ESP το 1996, 22 000 ESP το 1997

και 23 000 ESP το 1998. Στις τιμές αυτές γινόταν μια έκπτωση, λαμβανομένης υπόψη της μακροπρόθεσμης δεσμεύσεως αγοράς την οποία ανέλαβε η Diputación, και υπολογίζονταν με βάση μια τιμή αναφοράς 22 000 ESP, ήτοι τη δημοσιευθείσα για το 1994 εμπορική τιμή, προσαυξημένη κατά 5 % ετησίως, και η τιμή ανερχόταν συνεπώς στις 23 300 ESP το 1995, 24 500 ESP το 1996, 25 700 ESP το 1997 και 26 985 ESP το 1998.

11 Η πέμπτη ρήτρα της νέας συμφωνίας ορίζει τα εξής:

"[...] η [Diputación] επιβεβαιώνει με την παρούσα ότι ελήφθησαν όλα τα αναγκαία μέτρα για να τηρηθεί κάθε σχετική με τη συμφωνία εφαρμοστέα νομοθεσία και ειδικότερα ότι η συμφωνία αυτή δεν παραβαίνει την εσωτερική νομοθεσία, τη νομοθεσία σχετικά με την άμυνα κατά των προσβολών του ανταγωνισμού, ούτε το άρθρο 92 της Συνθήκης της Ρώμης και ότι ελήφθησαν όλα τα αναγκαία μέτρα για να τηρηθεί το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης της Ρώμης".

12 Στις 7 Ιουνίου 1995, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της περί περατώσεως της διαδικασίας εξετάσεως η οποία κινήθηκε σχετικά με ενίσχυση υπέρ της P & O Ferries (στο εξής: απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995).

13 Από την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 προέκυπτε ότι η νέα συμφωνία επέφερε πολλές σημαντικές τροποποιήσεις προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της Επιτροπής. Η Κυβέρνηση της Χώρας των Βάσκων δεν ήταν πλέον συμβαλλόμενο μέρος της συμφωνίας αυτής. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρασχέθηκαν στην Επιτροπή, ο αριθμός των ταξιδιωτικών δελτίων που επρόκειτο να αγοράσει η Diputación είχε καθοριστεί σύμφωνα με τις προβλέψεις αποδοχής της προσφοράς εκ μέρους ορισμένων ομάδων προσώπων με χαμηλά εισοδήματα και εκ μέρους των ομάδων που καλύπτονται από κοινωνικά και πολιτιστικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών ομάδων, των νέων και των ηλικιωμένων. Η τιμή των ταξιδιωτικών δελτίων ήταν χαμηλότερη από την τιμή των εισιτηρίων που αναγραφόταν στο διαφημιστικό φυλλάδιο για τη σχετική περίοδο, σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική μειώσεως των τιμών όταν οι εμπορικές υπηρεσίες παρέχονται σε μεγάλο αριθμό προσώπων. Αναφερόταν επίσης στην απόφαση ότι τα λοιπά σημεία της αρχικής συμφωνίας για τα οποία υπήρχαν ερωτηματικά δεν περιλαμβάνονταν στη νέα συμφωνία.

14 Με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, η Επιτροπή διαπίστωσε επίσης ότι η βιωσιμότητα της υπηρεσίας που πρότεινε η P & O Ferries είχε αποδειχθεί από τα πραγματοποιηθέντα εμπορικά αποτελέσματα και ότι η τελευταία αυτή είχε μπορέσει να σταθεροποιήσει τις δραστηριότητές της χωρίς να προσφύγει στην κρατική ενίσχυση. Η P & O Ferries, σύμφωνα με τη νέα συμφωνία, δεν θα διέθετε κανένα ειδικό δικαίωμα στον λιμένα του Μπιλμπάο και η προτεραιότητά της στην αποβάθρα θα περιοριζόταν στα ειδικά ωράρια αναχωρήσεως και αφίξεως των σκαφών της, πράγμα το οποίο θα επέτρεπε σε άλλα σκάφη να χρησιμοποιήσουν την αποβάθρα τον υπόλοιπο χρόνο. Η Επιτροπή θεώρησε ότι η νέα συμφωνία, που αποσκοπούσε στο να ευνοήσει τους κατοίκους οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τις τοπικές μεταφορικές υπηρεσίες με τα οχηματαγωγά, φαινόταν ότι συνιστούσε την έκφραση μιας συνήθους και θεμιτής εμπορικής σχέσεως όσον αφορά την τιμολόγηση των παρεχομένων υπηρεσιών.

15 Η Επιτροπή θεώρησε συνεπώς ότι η νέα συμφωνία δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση και αποφάσισε να περατώσει τη διαδικασία που κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993.

16 Με απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1999, Τ-14/96, BAI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-139 [...]), το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, με το αιτιολογικό ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ, συμπεραίνοντας ότι η νέα συμφωνία δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση.

17 Στις 26 Μαΐου 1999, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, προκειμένου να παράσχει τη δυνατότητα στα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τη θέση που έλαβε η Επιτροπή κατόπιν της [προπαρατεθείσας αποφάσεως BAI κατά Επιτροπής] (ΕΕ 1999, C 233, σ. 22). Η Επιτροπή ενημέρωσε το Βασίλειο της Ισπανίας με έγγραφο της 16ης Ιουνίου 1999. Έλαβε τις παρατηρήσεις ορισμένων ενδιαφερομένων μερών και τις διαβίβασε στις ισπανικές αρχές για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους. Οι αρχές αυτές εξέθεσαν τα επιχειρήματά τους, με έγγραφο της 21ης Οκτωβρίου 1999, και διατύπωσαν συμπληρωματικές παρατηρήσεις στις 8 Φεβρουαρίου και στις 6 Ιουνίου 2000.»

3 Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αναφέρει τα εξής ως προς την προσβαλλόμενη απόφαση:

«18 Με την [προσβαλλόμενη απόφαση] η Επιτροπή τερμάτισε τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, κηρύσσοντας την επίμαχη ενίσχυση ασύμβατη προς την κοινή αγορά και διατάσσοντας το Βασίλειο της Ισπανίας να απαιτήσει την επιστροφή της.

19 Από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι η Diputación, με την αγορά ταξιδιωτικών δελτίων, επιδίωκε, αφενός, να επιδοτήσει ταξίδια για τα άτομα τρίτης ηλικίας που κατοικούν στη Vizcaya, στο πλαίσιο ενός προγράμματος ταξιδίων με πακέτο διακοπών, τιτλοφορούμενο "Adineko", και, αφετέρου, να διευκολύνει την πρόσβαση στις μεταφορές των προσώπων και των οργανισμών της Vizcaya που έχουν ανάγκη ειδικών συνθηκών για να ταξιδέψουν (για παράδειγμα, των τοπικών αρχών, των σωματείων, των επαγγελματικών σχολών και των πανεπιστημίων). Προκύπτει επίσης ότι το πρόγραμμα Adineko είχε δημιουργηθεί από τις αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων για να αντικαταστήσει, από το 1996, το εθνικό πρόγραμμα επιδοτούμενων ταξιδίων που αποκαλούνταν "Inserso" και του οποίου τις υπηρεσίες χρησιμοποιούσαν ετησίως περίπου 15 000 κάτοικοι της Vizcaya (αιτιολογικές σκέψεις 32 έως 34, 48 και 51 της αποφάσεως).

20 Κατά την αξιολόγηση της ενισχύσεως, η Επιτροπή παρατηρεί ότι ο συνολικός αριθμός ταξιδιωτικών δελτίων που αγόρασε η Diputación δεν καθορίστηκε με βάση τις πραγματικές ανάγκες του. Κατά την Επιτροπή, αντίθετα προς τις εξηγήσεις που της έδωσε η Diputación, ο αριθμός των δελτίων που αγοράστηκαν από την P & O Ferries δεν μπορούσε να υπολογιστεί με βάση τα αριθμητικά στοιχεία του προγράμματος Inserso. Η Επιτροπή διαπιστώνει τα εξής (αιτιολογική σκέψη 49):

"Η [Diputación] αποφάσισε να αγοράσει 15 000 δελτία ταξιδίου από την [P & O Ferries] το 1995, όταν ακόμη συμμετείχε στο πρόγραμμα Inserso, από τα οποία ισχυρίσθηκε ότι το 1995 ωφελήθηκαν περίπου 15 000 άτομα στη Vizcaya. Οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων δεν εξήγησαν τον λόγο για τον οποίον οι ανάγκες της Vizcaya διπλασιάστηκαν εκείνον τον χρόνο.

Ούτε εξήγησαν γιατί το πρόγραμμα διένειμε μόνο 9 000 και 7 500 δελτία ταξιδίου το 1997 και το 1998 (αντί για 15 000). Όταν η [Diputación] αποφάσισε να αναλάβει τη δέσμευση για την αγορά αυτού του αριθμού δελτίων ταξιδίου, δεν γνώριζε ότι το πρόγραμμα Inserso θα συνέχιζε να εφαρμόζεται στους κατοίκους της περιοχής [παρά το ότι η Diputación είχε διακόψει τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα] και ότι το δικό τους πρόγραμμα δεν θα ήταν επιτυχές. Οι βασκικές αρχές δεν εξήγησαν επίσης γιατί ο αριθμός των δελτίων ταξιδίου που είχαν αγοραστεί διέφερε σημαντικά, ανάλογα με τον μήνα (π.χ. τον Ιανουάριο του 1995 αγοράστηκαν 750, έναντι 3 000 τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους)."

21 Όσον αφορά τον αριθμό των διανεμηθέντων δελτίων, η απόφαση διαπιστώνει ότι, στο πλαίσιο του Adineko, διανεμήθηκαν συνολικά 3 532 δελτία μεταξύ 1996 και 1998 και ότι 12 520 ταξιδιωτικά δελτία διανεμήθηκαν μεταξύ 1995 και 1998 στο πλαίσιο του προγράμματος που αποσκοπούσε στη διευκόλυνση της προσβάσεως στις μεταφορές των προσώπων και των οργανισμών της Vizcaya (αιτιολογικές σκέψεις 50 και 51).

22 Τέλος, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η νέα συμφωνία περιέχει διάφορες διατάξεις που δεν είναι συνήθεις σε εμπορικές συμφωνίες αγοράς ταξιδιωτικών δελτίων, αναφέροντας, επί παραδείγματι, το γεγονός ότι η συμφωνία προσδιορίζει τον εβδομαδιαίο και τον ετήσιο αριθμό ταξιδίων που πρέπει να πραγματοποιήσει η P & O Ferries, το γεγονός ότι η συναίνεση της Diputación θα είναι αναγκαία σε περίπτωση που η P & O Ferries θελήσει να αλλάξει το πλοίο που παρέχει την υπηρεσία και το γεγονός ότι η συμφωνία επιβάλλει συγκεκριμένους όρους, όπως είναι η ιθαγένεια των μελών του πληρώματος ή η καταγωγή των αγαθών και των υπηρεσιών (αιτιολογική σκέψη 52).

23 Από τα ανωτέρω, η Επιτροπή καταλήγει (αιτιολογική σκέψη 53) στα εξής:

"[Η νέα συμφωνία] δεν αντιστοιχούσε στις πραγματικές απαιτήσεις κοινωνικού χαρακτήρα που επικαλούνται οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων, ούτε αποτελεί συνήθη εμπορική συναλλαγή, αλλά μάλλον ενίσχυση προς την εν λόγω ναυτιλιακή εταιρία. Το γεγονός ότι τα ποσά που χορηγήθηκαν βάσει [της αρχικής συμφωνίας] και της [νέας συμφωνίας] είναι

παρόμοια ενισχύει αυτό το συμπέρασμα. Οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων κατήρτισαν ένα δεύτερο πρόγραμμα, το οποίο επέτρεπε στην εν λόγω ναυτιλιακή εταιρία να διατηρήσει το επίπεδο ενίσχυσης που της είχαν υποσχεθεί το 1992."

24 Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής των παρεκκλίσεων του άρθρου 87, παράγραφοι 2 και 3, ΕΚ, η Επιτροπή φρονεί ότι καμία από τις παρεκκλίσεις αυτές δεν ισχύει εν προκειμένω (αιτιολογικές σκέψεις 56 έως 73).

25 Όσον αφορά την επιστροφή της ενισχύσεως, η Επιτροπή απορρίπτει το επιχείρημα ότι η επιστροφή αυτή θα πρόδιδε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της Diputación και της P & O Ferries. Συναφώς, η Επιτροπή επικαλείται και παραθέτει εξ ολοκλήρου τις σκέψεις 51 έως 54 της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-135). Επικαλείται επίσης το γεγονός ότι η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 προσεβλήθη εμπροθέσμως και ακυρώθηκε κατόπιν από το Πρωτοδικείο, ότι η ενίσχυση εφαρμόστηκε προτού η Επιτροπή λάβει οριστική απόφαση σχετικώς και ότι το κράτος μέλος ουδέποτε προέβη σε έγκυρη κοινοποίηση βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ (αιτιολογικές σκέψεις 74 έως 78).

26 Σύμφωνα με το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως:

"Η κρατική ενίσχυση που χορηγήθηκε από την Ισπανία υπέρ της [P & O Ferries], αξίας 985 000 000 ισπανικών πεσετών, είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά".

27 Το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως έχει ως εξής:

"1. Η Ισπανία λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο προκειμένου να ανακτήσει από τον αποδέκτη της την ενίσχυση που αναφέρεται στο άρθρο 1, η οποία τέθηκε στη διάθεσή του παρανόμως.

2. Η ανάκτηση πραγματοποιείται χωρίς καθυστέρηση και σύμφωνα με τις διαδικασίες που ορίζει το εθνικό δίκαιο, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της παρούσας απόφασης. Η ενίσχυση θα επιστρέφεται εντόκως από την ημερομηνία από την οποία αυτή διατέθηκε στον δικαιούχο της έως την ημερομηνία της ανάκτησής της. Οι τόκοι υπολογίζονται βάσει του επιτοκίου αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της αντίστοιχης επιχορήγησης στο πλαίσιο ενισχύσεων περιφερειακού χαρακτήρα."»

Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

4 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 25 και 31 Μαΐου 2001, η P & O Ferries (υπόθεση T-116/01) και η Diputación (υπόθεση T-118/01) άσκησαν προσφυγές για την ακύρωση, αντιστοίχως, του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως και της αποφάσεως αυτής στο σύνολό της. Στην P & O Ferries επετράπη να παρέμβει υπέρ της Diputación στην υπόθεση T-118/01. Στην Diputación επετράπη να παρέμβει υπέρ της P & O Ferries στην υπόθεση T-116/01.

5 Με διάταξη της 20ής Ιανουαρίου 2003, οι δύο υποθέσεις ενώθηκαν προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και έκδοση ενιαίας αποφάσεως.

6 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η νέα συμφωνία δεν επηρέασε, κατ' ουσίαν, την ενίσχυση που θεσπίστηκε με την αρχική συμφωνία και ότι οι δύο αυτές συμφωνίες αποτελούσαν μία και μοναδική ενίσχυση που θεσπίστηκε και τέθηκε σε εφαρμογή το 1992 χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση προς την Επιτροπή, κατά παράβαση του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

7 Το Πρωτοδικείο συνήγαγε, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή δεν όφειλε, σε μια τέτοια περίπτωση, να αποδείξει το πραγματικό αποτέλεσμα της εν λόγω ενισχύσεως για τον ανταγωνισμό και το ενδοκοινοτικό εμπόριο και ότι μπορούσε, ευλόγως, να απαιτήσει την ανάκτηση αυτής της ενισχύσεως, χωρίς να την εμποδίζει η αρχή της

προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Έκρινε, επίσης, ότι, λόγω της μη κοινοποιήσεως της επίδικης ενισχύσεως στην Επιτροπή, οι ισπανικές αρχές δεν μπορούσαν να επικαλεστούν εν προκειμένω τον σχετικό με τις προθεσμίες κανόνα που απορρέει από την απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, Lorenz (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815). Το Πρωτοδικείο επισήμανε επίσης ότι, δεδομένου ότι η εν λόγω ενίσχυση εφαρμόστηκε χωρίς να κοινοποιηθεί στην Επιτροπή, αυτή δεν όφειλε να αιτιολογήσει την απόφασή της περί ανακτήσεως της ενισχύσεως.

8 Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο έκρινε, αφενός, ότι η αρχή του δεδικασμένου που απορρέει από την προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής δεν εμποδίζει την εξέταση των λόγων ακυρώσεως που προέβαλαν η P & O Ferries και η Diputación, οι οποίοι αντλούνται μεταξύ άλλων από το γεγονός ότι η νέα ενίσχυση δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και, αφετέρου, ότι οι λόγοι αυτοί ήταν αβάσιμοι.

9 Τέλος, το Πρωτοδικείο απέρριψε τους λοιπούς λόγους ακυρώσεως. Έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή ορθώς κατέληξε ότι η επίδικη ενίσχυση δεν χορηγήθηκε στους μεμονωμένους καταναλωτές χωρίς διάκριση στηριζόμενη στην προέλευση των προϊόντων και ότι, κατ' επέκταση, δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ.

10 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο απέρριψε τις προσφυγές και αποφάνθηκε ότι η P & O Ferries και η Diputación θα έφεραν τα δικαστικά τους έξοδα καθώς και τα έξοδα της Επιτροπής.

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και τα αιτήματα των διαδίκων

11 Η P & O Feries ζητεί από το Δικαστήριο:

— να ακυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο, προκειμένου αυτό να αποφανθεί επί της νομιμότητας του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, με την οποία η Επιτροπή διέταξε την επιστροφή της ενισχύσεως·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα έξοδα της αναιρετικής διαδικασίας.

12 Η Diputación ζητεί από το Δικαστήριο:

— να ακυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,

— εφόσον η διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση, να αποφανθεί το ίδιο επ' αυτής και να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση ή, επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 2 της εν λόγω αποφάσεως,

— επικουρικώς, να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου,

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα έξοδα της πρωτόδικης και της αναιρετικής διαδικασίας.

13 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να κρίνει την αίτηση αναιρέσεως της Diputación απαράδεκτη ή, επικουρικώς, να την απορρίψει ως αβάσιμη,

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως της P & O Ferries,

— να καταδικάσει την P & O Ferries και την Diputación στα δικαστικά έξοδα.

14 Με διάταξη της 27ης Ιουλίου 2005, ο πρόεδρος του τρίτου τμήματος διέταξε, σύμφωνα με το άρθρο 43 του Κανονισμού Διαδικασίας, την ένωση των υπό κρίση υποθέσεων προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και έκδοση ενιαίας αποφάσεως.

Επί των αιτήσεων αναιρέσεως

15 Στην υπόθεση C-442/03 P, η P & O Ferries προβάλλει επτά λόγους αναιρέσεως.

16 Στην υπόθεση C-471/03 P, η Diputación προβάλλει εννέα λόγους αναιρέσεως. Κατά της αναιρέσεως αυτής η Επιτροπή προβάλλει ένσταση απαραδέκτου.

17 Για την εξέταση αυτών των αιτήσεων αναιρέσεως, πρέπει να αναλυθούν τα εξής:

— το ζήτημα του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως της Diputación·

— οι λόγοι αναιρέσεως που αφορούν τον χαρακτηρισμό των ποσών που καταβλήθηκαν στην P & O Ferries ως κρατικών ενισχύσεων·

— οι λόγοι αναιρέσεως που αντλούνται από το ότι το Πρωτοδικείο έκρινε εσφαλμένα ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε νομότυπα στην Επιτροπή·

— οι λόγοι αναιρέσεως που αφορούν τις συνέπειες που άντλησε το Πρωτοδικείο από τη μη κοινοποίηση, και

— ο λόγος αναιρέσεως που αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, κρίνοντας ότι η εν λόγω ενίσχυση δεν ήταν συμβατή με τη Συνθήκη ΕΚ.

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως της Diputación

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

18 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αναίρεση ασκήθηκε εκπρόθεσμα και ότι, ως εκ τούτου, είναι απαράδεκτη. Η Diputación βεβαίωσε, ασφαλώς, ότι παρέλαβε, την 1η Σεπτεμβρίου 2003, την από 5 Αυγούστου 2003 αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, οπότε θα μπορούσε να συναχθεί ότι η αναίρεση ασκήθηκε εμπροθέσμως. Εντούτοις, διάφορα στοιχεία αποδεικνύουν ότι η Diputación, δηλώνοντας ότι παρέλαβε την εν λόγω απόφαση με τόσο μεγάλη καθυστέρηση, επέδειξε σοβαρή έλλειψη επιμέλειας, και παρέτεινε μάλιστα τεχνητά την προθεσμία που είχε στη διάθεσή της για την προετοιμασία της αιτήσεώς της αναιρέσεως. Παρέβη την επιταγή περί τηρήσεως εύλογης προθεσμίας που απορρέει από τα άρθρα 100, παράγραφος 2, και 79, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Συγκεκριμένα, οι διάδικοι ενημερώθηκαν με το από 7 Ιουλίου 2003 έγγραφο της Γραμματείας του Πρωτοδικείου για την ημερομηνία εκδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Η Επιτροπή και η P & O Ferries βεβαίωσαν ότι παρέλαβαν την εν λόγω απόφαση αντιστοίχως στις 12 και 13 Αυγούστου 2003. Το ανακοινωθέν Τύπου που δημοσίευσε η Diputación στις 5 Αυγούστου 2003, στο οποίο ανέφερε ότι επρόκειτο να ασκήσει αναίρεση κατά της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή της, αποδεικνύει ότι η αναιρεσείουσα είχε λάβει γνώση της αποφάσεως αυτής πολύ πριν από την 1η Σεπτεμβρίου 2003.

19 Για την Diputación, το παραδεκτό της αιτήσεώς της αναιρέσεως είναι αδιαμφισβήτητο. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επιδόθηκε σύμφωνα με το άρθρο 100,

παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, τηρήθηκε δε η προθεσμία για την άσκηση της αναιρέσεως, η οποία άρχισε να τρέχει από την 1η Σεπτεμβρίου 2003. Τα άρθρα 100, παράγραφος 2, και 79, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, στα οποία παραπέμπει η Επιτροπή, δεν τυγχάνουν εφαρμογής στην επίδοση των αποφάσεων και δεν ασκούν, ως εκ τούτου, επιρροή. Εν πάση περιπτώσει, δεν αποδείχθηκε ότι οι δικηγόροι της αναιρεσείουσας ειδοποιήθηκαν με τηλεομοιοτυπία για την αποστολή αντιγράφου της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οπότε τα εν λόγω άρθρα δεν μπορούν να τύχουν, εν προκειμένω, εφαρμογής. Περαιτέρω, η προθεσμία για την άσκηση αναιρέσεως δεν μπορεί να αρχίσει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία οι διάδικοι έλαβαν γνώση της αποφάσεως την οποία προσβάλλουν. Αν ίσχυε αυτό, η εν λόγω προθεσμία θα άρχιζε να τρέχει από την ημέρα της εκδόσεως των αποφάσεων του Πρωτοδικείου, στο μέτρο που αυτές διατίθενται στο Διαδίκτυο από την ημερομηνία αυτή, πράγμα που δεν είναι σύμφωνο με τις διατάξεις του άρθρου 100 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, σε συνδυασμό με το άρθρο του 101, παράγραφος 1, στοιχείο α'. Τέλος, η αναιρεσείουσα επισημαίνει ότι το χρονικό διάστημα εντός του οποίου όφειλε, κατά την Επιτροπή, να ασκήσει αναίρεση συνέπιπτε με την περίοδο της ετήσιας άδειας των δικηγόρων της, η οποία αντιστοιχεί στις δικαστικές διακοπές.

20 Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η Επιτροπή αναπτύσσει την επιχειρηματολογία της σχετικά με την εκπρόθεσμη άσκηση της αναιρέσεως. Δεδομένου ότι η Diputación δεν έχει τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση έπρεπε να επιδοθεί με συστημένη ταχυδρομική αποστολή με απόδειξη παραλαβής, δυνάμει του άρθρου 100, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Επιπλέον, η Diputación αναγνώρισε, στις 5 Αυγούστου 2003, ότι έλαβε γνώση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως μέσω της ιστοσελίδας του Δικαστηρίου και ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, ειδοποιήθηκε για την επίδοση της εν λόγω αποφάσεως με «τεχνικό μέσο επικοινωνίας», σύμφωνα με το άρθρο 100, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού. Επομένως, ισχύει το τεκμήριο ότι η επίδοση πραγματοποιήθηκε τη δέκατη ημέρα μετά την κατάθεσή της στο ταχυδρομείο του Λουξεμβούργου, όπως προβλέπει το άρθρο 100, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο. Το τεκμήριο αυτό δεν μπορεί να ανατραπεί, σύμφωνα με την ίδια αυτή διάταξη, παρά μόνον αν αποδεικνύεται με την απόδειξη παραλαβής ότι η παραλαβή έγινε σε άλλη προγενέστερη ημερομηνία. Επομένως, το γεγονός ότι η Diputación βεβαίωσε ότι παρέλαβε το έγγραφο την 1η Σεπτεμβρίου 2003 δεν μπορεί να οδηγήσει στην ανατροπή του τεκμηρίου αυτού. Το Δικαστήριο έχει δεχθεί αυτή την ερμηνεία του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου (διάταξη της 19ης Φεβρουαρίου 2004, C-369/03 P, Forum des Migrants κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-1981, σκέψεις 10 και 11). Εφόσον, επομένως, τεκμαίρεται ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επιδόθηκε στην αναιρεσείουσα το αργότερο στις 17 Αυγούστου 2003 και η προθεσμία για την άσκηση αναιρέσεως έληξε στις 27 Οκτωβρίου 2003, η παρούσα αίτηση αναιρέσεως, η οποία ασκήθηκε στις 10 Νοεμβρίου 2003, είναι απαράδεκτη.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

21 Δυνάμει του άρθρου 44, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, αν το δικόγραφο της προσφυγής δεν περιέχει προσδιορισμό τόπου επιδόσεων στην έδρα του Πρωτοδικείου, δυνατότητα προβλεπόμενη στο άρθρο 44, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού αυτού, και εφόσον ο δικηγόρος ή ο εκπρόσωπος του προσφεύγοντος δεν έχει αποδεχθεί τη διενέργεια επιδόσεων με τηλεομοιοτυπία ή με οποιοδήποτε άλλο τεχνικό μέσο επικοινωνίας, δυνατότητα προβλεπόμενη στο άρθρο 44, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού, όλες οι επιδόσεις για τους σκοπούς της διαδικασίας προς τον ενδιαφερόμενο διάδικο πραγματοποιούνται με συστημένη ταχυδρομική αποστολή· κατά παρέκκλιση από το άρθρο 100, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, ως νομότυπη επίδοση λογίζεται η κατάθεση του συστημένου εγγράφου στο ταχυδρομείο του τόπου όπου εδρεύει το Πρωτοδικείο.

22 Στην υπό κρίση διαφορά, δεν αμφισβητείται ότι η Diputación δεν όρισε τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο όσον αφορά τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου. Επομένως, δεν χρησιμοποίησε την προαναφερθείσα δυνατότητα του άρθρου 44, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο. Αντιθέτως, ανέφερε, στην πρώτη σελίδα του δικογράφου που κατέθεσε στο Πρωτοδικείο, ότι οι δικηγόροι της αποδέχονταν τη διενέργεια επιδόσεων με τηλεομοιοτυπία, σύμφωνα με το άρθρο 44, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Επομένως, το άρθρο 44, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού δεν τυγχάνει εφαρμογής (βλ., κατ' αυτή την έννοια, διάταξη της 29ης Οκτωβρίου 2004, C-360/02 P, Ripa di Meana κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 2004, σ. I-10339, σκέψη 21).

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι λεπτομέρειες επιδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως μπορούν, εν προκειμένω, να ρυθμιστούν μόνο βάσει του άρθρου 100, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του ίδιου κανονισμού, δυνάμει του οποίου οι αποφάσεις και οι διατάξεις του Πρωτοδικείου, ελλείψει διορισμού αντικλήτου από τον παραλήπτη, επιδίδονται στη διεύθυνσή του με συστημένη ταχυδρομική αποστολή, έναντι αποδείξεως παραλαβής, ενός επικυρωμένου από τη Γραμματεία αντιγράφου της εν λόγω αποφάσεως ή διατάξεως, είτε με παράδοση έναντι αποδεικτικού (βλ., κατ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα διάταξη Ripa di Meana κατά Κοινοβουλίου, σκέψη 22). Σύμφωνα με την ίδια αυτή διάταξη, η συστημένη ταχυδρομική αποστολή θεωρείται ότι περιήλθε στον παραλήπτη τη δέκατη ημέρα μετά την κατάθεσή της στο ταχυδρομείο του τόπου της έδρας του Πρωτοδικείου.

24 Το προαναφερθέν άρθρο 100, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, διευκρινίζει εντούτοις ότι ο παραλήπτης «ειδοποιείται» για την εν λόγω αποστολή ή επίδοση «με τηλεομοιοτυπία ή με οποιοδήποτε άλλο τεχνικό μέσο επικοινωνίας». Από το γράμμα του άρθρου αυτού προκύπτει ότι η εν λόγω ειδοποίηση αποτελεί τυπική προϋπόθεση η τήρηση της οποίας βαρύνει τη μοναδική υπηρεσία που είναι επιφορτισμένη με την επίδοση αποφάσεων ή διατάξεων, ήτοι τη Γραμματεία του Πρωτοδικείου.

25 Επιπλέον, η εν λόγω διάταξη προβλέπει ότι ο κανόνας κατά τον οποίο η συστημένη ταχυδρομική επιστολή θεωρείται ότι περιήλθε στον παραλήπτη της τη δέκατη μέρα από την κατάθεσή της στο ταχυδρομείο δεν τυγχάνει εφαρμογής αν, ιδίως, ο παραλήπτης πληροφορήσει τον Γραμματέα, εντός τριών εβδομάδων από της ειδοποιήσεως με τηλεομοιοτυπία ή με άλλο τεχνικό μέσο επικοινωνίας, ότι η επίδοση δεν πραγματοποιήθηκε. Η ειδοποίηση του παραλήπτη με τηλεομοιοτυπία ή οποιοδήποτε άλλο τεχνικό μέσο επικοινωνίας συνιστά, ως εκ τούτου, ουσιώδη τυπική προϋπόθεση και η τήρησή της είναι αναγκαία για να εξασφαλίσει νομότυπη επίδοση. Συγκεκριμένα, αν η Γραμματεία δεν ειδοποιούσε τον παραλήπτη σύμφωνα με τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις, αυτός δεν θα μπορούσε να αμφισβητήσει τη φερόμενη ως ημερομηνία της ταχυδρομικής αποστολής και η διάταξη που του αναγνωρίζει τη δυνατότητα αυτή θα στερούνταν αποτελεσματικότητας.

26 Από τις εκτιμήσεις αυτές προκύπτει ότι, εφόσον δεν υπήρξε παρόμοια ειδοποίηση του παραλήπτη από τη Γραμματεία του Πρωτοδικείου, η εν λόγω απόφαση ή διάταξη δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι του επιδόθηκε τη δέκατη μέρα από την κατάθεσή της στο ταχυδρομείο του Λουξεμβούργου. Σε μια τέτοια περίπτωση, η ημερομηνία επιδόσεως αυτής της αποφάσεως ή διατάξεως, η οποία σηματοδοτεί την έναρξη της προθεσμίας για την άσκηση αναιρέσεως, είναι η ημερομηνία κατά την οποία ο παραλήπτης δήλωσε ότι παρέλαβε είτε τη συστημένη ταχυδρομική αποστολή είτε η ημερομηνία κατά την οποία του παραδόθηκε η εν λόγω απόφαση ή διάταξη με απόδειξη παραλαβής.

27 Εν προκειμένω, αφενός, δεν αμφισβητείται ότι η Γραμματεία του Πρωτοδικείου δεν ειδοποίησε τη Diputación με τηλεομοιοτυπία ή οποιοδήποτε άλλο τεχνικό μέσο επικοινωνίας για το ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση θα της επιδιδόταν με συστημένη ταχυδρομική αποστολή και ότι, ως εκ τούτου, η αποστολή αυτή θεωρείται ότι περιήλθε στον παραλήπτη τη δέκατη μέρα από την κατάθεσή της στο ταχυδρομείο του Λουξεμβούργου. Το γεγονός ότι, την ημέρα της εκδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δημοσιεύθηκε ανακοινωθέν Τύπου στην ιστοσε-

λίδα της Diputación δείχνει, ασφαλώς, ότι αυτή έλαβε γνώση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ενδεχομένως από την ιστοσελίδα του Δικαστηρίου. Πάντως, το γεγονός αυτό δεν αποδεικνύει, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, ότι η Diputación «ειδοποιήθηκε» για την επίδοση της αποφάσεως αυτής σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 100, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Ομοίως, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί την ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο στον εν λόγω Κανονισμό Διαδικασίας με την προπαρατεθείσα διάταξη Forum des Migrants κατά Επιτροπής, όπου το Δικαστήριο περιορίστηκε να εφαρμόσει το άρθρο 44, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού αυτού, διάταξη που, όπως προαναφέρθηκε, δεν ασκεί επιρροή στην υπό κρίση υπόθεση.

28 Αφετέρου, η Diputación υποστήριξε, χωρίς να αντικρουστεί επ' αυτού, ότι παρέλαβε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση την 1η Σεπτεμβρίου 2003. Για την άσκηση αναιρέσεως διέθετε, από την ημερομηνία αυτή, προθεσμία δύο μηνών, αυξημένη κατά την προβλεπόμενη στο άρθρο 81, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου προθεσμία παρεκτάσεως, ήτοι δέκα ημέρες κατ' αποκοπή. Επομένως, η προθεσμία για την άσκηση αναιρέσεως έληγε στις 10 Νοεμβρίου 2003. Η αναίρεση ασκήθηκε την ημερομηνία αυτή και δεν είναι, κατά συνέπεια, εκπρόθεσμη.

29 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η προβληθείσα από την Επιτροπή ένσταση απαραδέκτου πρέπει να απορριφθεί.

Επί των λόγων αναιρέσεως που αφορούν τον χαρακτηρισμό των ποσών που καταβλήθηκαν στην P & O Ferries ως κρατικών ενισχύσεων

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

30 Η Diputación προέβαλε αυτούς τους λόγους αναιρέσεως προς στήριξη των αιτημάτων της αιτήσεώς της αναιρέσεως στην υπόθεση C-471/03 P.

31 Με τον πρώτο, δεύτερο και τρίτο λόγο αναιρέσεως, η Diputación επικαλείται τα νομικά σφάλματα του Πρωτοδικείου, εκτιμώντας ότι η Επιτροπή μπορούσε βασίμως να χαρακτηρίσει τα ποσά που καταβλήθηκαν στην P & O Ferries ως κρατικές ενισχύσεις.

32 Ο πρώτος λόγος αναιρέσεως αντλείται από το νομικό σφάλμα στο οποίο υπέπεσε το Πρωτοδικείο λαμβάνοντας υπόψη, προκειμένου να αξιολογήσει αν η Diputación είχε ενεργήσει ως ιδιώτης επενδυτής που λειτουργεί σε κανονικές συνθήκες οικονομίας της αγοράς, κριτήριο σχετικό με την ανάγκη παρεμβάσεως των δημοσίων αρχών.

33 Αφενός, το κριτήριο αυτό, το οποίο στηρίζεται στην υποκειμενική εξέταση των σκοπών της δημόσιας παρεμβάσεως, δεν συνάδει προς τη νομολογία (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2000, C-480/98, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8717, σκέψη 16). Το μοναδικό κριτήριο στο οποίο έπρεπε να στηριχθεί το Πρωτοδικείο, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, είναι το αντλούμενο από τη σύγκριση μεταξύ της συμπεριφοράς του οικείου δημοσίου φορέα και αυτής του ιδιώτη επενδυτή, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική ανάλυση της συμπεριφοράς αυτού του δημοσίου φορέα σε σχέση με αντικειμενικά και δυνάμενα να ελεγχθούν κριτήρια (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 3ης Ιουλίου 2003, C-83/01 P, C-93/01 P και C-94/01 P, Chronopost κ.λπ. κατά Ufex κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-6993). Όταν όμως πρόκειται, όπως εν προκειμένω, για αγορά υπηρεσιών, δεν υφίσταται κανένα στοιχείο ενισχύσεως, εφόσον η συναλλαγή πραγματοποιείται υπό τις κανονικές συνθήκες των τιμών της αγοράς. Η νέα συμφωνία είναι ως προς αυτό συγκρίσιμη με τις συμβάσεις που συνάπτονται γενικώς μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών και των επιχειρηματιών.

34 Αφετέρου, το Πρωτοδικείο, χρησιμοποιώντας ένα τέτοιο υποκειμενικό κριτήριο, δεν λαμβάνει υπόψη του τον κανόνα βάσει του οποίου το ζήτημα κατά πόσον η συμπεριφορά του Δημοσίου ήταν ορθολογική από οικονομικής απόψεως πρέπει να κριθεί εντός του χρονικού πλαισίου εντός του οποίου ελήφθησαν τα επίδικα μέτρα (απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, C-482/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-4397, σκέψη 71). Για να κρίνει την «πραγματική και γνήσια» ανάγκη της Diputación να αγοράσει τα επίδικα ταξιδιωτικά δελτία, το Πρωτοδικείο κακώς στηρίχθηκε σε μεταγενέστερη κατάσταση. Ομοίως, στη σκέψη 118 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δεν ασκεί επιρροή το επιχείρημα του Πρωτοδικείου ότι επιβάλλεται να αποδειχθεί η ύπαρξη της ανάγκης αυτής, για τον επιπλέον λόγο ότι δεν προκηρύχθηκε διαγωνισμός.

35 Αν γινόταν δεκτή η χρησιμοποίηση του κριτηρίου που αντλείται από την ανάγκη δημόσιας παρεμβάσεως, θα προέκυπτε ανεπίτρεπτη διαφορετική μεταχείριση μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, καθώς και παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Αν η δημόσια παρέμβαση λογιζόταν εκ των υστέρων ως μη αναγκαία, ο ενδιαφερόμενος ιδιώτης που θα είχε παράσχει τις σχετικές υπηρεσίες θα υποχρεωνόταν να επιστρέψει τα εισπραχθέντα ποσά, ακόμη και αν αυτά ανταποκρίνονταν στις κανονικές συνθήκες της αγοράς, και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα, λαμβανομένης υπόψη της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής που τάσσει το άρθρο 15 του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 88 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1). Το κριτήριο αυτό μπορεί να καταλήξει σε γενική υποχρέωση κοινοποιήσεως όλων των σχεδίων δημοσίας παρεμβάσεως, προκειμένου να μπορέσει η Επιτροπή να αποφανθεί επί του δικαιολογημένου χαρακτήρα τους.

36 Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο εφάρμοσε εσφαλμένα το άρθρο 87 ΕΚ, συνάγοντας, με τη σκέψη 137 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την ύπαρξη κρατικής ενισχύσεως από το γεγονός ότι δεν υπήρχε εν προκειμένω ανάγκη αγοράς ταξιδιωτικών δελτίων. Η ανάγκη αγοράς των δελτίων αυτών αποδείχθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου. Το γεγονός ότι τα δελτία πράγματι χρησιμοποιήθηκαν αποδεικνύει την ύπαρξη της ανάγκης αυτής. Επομένως, τα ποσά που καταβλήθηκαν για τα χρησιμοποιηθέντα δελτία δεν έπρεπε να χαρακτηριστούν ως κρατικές ενισχύσεις. Όσον αφορά τα ποσά που καταβλήθηκαν για τα δελτία που δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιηθεί, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε κατά μείζονα λόγο να τα χαρακτηρίσει, με τη σκέψη 134 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ως κρατικές ενισχύσεις. Συγκεκριμένα, από τη νέα συμφωνία προκύπτει ότι τα δελτία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και μετά το 1998. Επομένως, τα ποσά που καταβλήθηκαν για το σύνολο των δελτίων αντιστοιχούν πράγματι σε παροχές χρήσιμες για τον δημόσιο οργανισμό που τις είχε χρηματοδοτήσει, η δε P & O Ferries εξακολουθεί να οφείλει τις παροχές αυτές στην Diputación. Λόγω της ενάρξεως της διαδικασίας εξετάσεως μετά την έκδοση της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής, έπαυσε προσωρινά η χρησιμοποίηση των δελτίων κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, εν αναμονή της τελικής αποφάσεως της Επιτροπής. Επομένως, το Πρωτοδικείο κακώς παρέλειψε να λάβει υπόψη του το εν λόγω αποδεικτικό στοιχείο και κατέληξε, με τη σκέψη 121 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η νέα συμφωνία δεν είχε συναφθεί για να ικανοποιήσει «πραγματικές» ανάγκες. Οι εκτιμήσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 128 έως 130 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως σχετικά με τον αριθμό των χρησιμοποιηθέντων δελτίων, τους επιλεγέντες προορισμούς και τις κλιματικές συνθήκες, είναι προδήλως εσφαλμένες, καθότι το Πρωτοδικείο εκτίμησε εσφαλμένα τα αποδεικτικά στοιχεία που του προσκομίστηκαν.

37 Ο τρίτος λόγος αναιρέσεως αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, εκτιμώντας ότι η Επιτροπή μπορούσε βασίμως να χαρακτηρίσει ως κρατικές ενισχύσεις όλα τα καταβληθέντα ποσά, περιλαμβανομένων εκείνων που αντιστοιχούν σε χρησιμοποιηθέντα δελτία. Η Επιτροπή όφειλε να προβεί στην αναγκαία οικονομική ανάλυση, οπότε θα κατέληγε ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν στην τιμή της αγοράς για παρασχεθείσα υπηρεσία δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ως οικονομικό πλεονέκτημα και δεν συνιστούσαν, ως εκ τούτου, κρατικές ενισχύσεις.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

38 Προτού εξετάσει τον αντλούμενο από παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ λόγο ακυρώσεως, που αφορά τον χαρακτηρισμό των επίδικων μέτρων ως κρατικών ενισχύσεων και υποδιαιρείται σε τρία τμήματα, το Πρωτοδικείο εξέτασε τον ισχυρισμό της Επιτροπής ως προς το απαράδεκτο του λόγου αυτού. Κατά την Επιτροπή, αυτός ο λόγος θίγει το δεδικασμένο που παρήγαγε η προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής και δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να εξεταστεί.

39 Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ο λόγος αυτός ήταν παραδεκτός. Κατέληξε στη λύση αυτή, κρίνοντας, με τη σκέψη 77 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το δεδικασμένο που παράγει μια δικαστική απόφαση μπορεί να εμποδίσει το παραδεκτό προσφυγής αν η προσφυγή επί της οποίας εκδόθηκε η πρώτη δικαστική απόφαση αφορούσε τους ίδιους διαδίκους, είχε το ίδιο αντικείμενο και στηρίχθηκε στους ίδιους λόγους. Ακολούθως, με τις σκέψεις 79 και 80 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αντιστοίχως, επισήμανε ότι η προσφυγή της Diputación, η οποία στρεφόταν κατά πράξεως διαφορετικής από εκείνη επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής, δεν είχε το ίδιο αντικείμενο με την προσφυγή που ασκήθηκε στην ως άνω υπόθεση και δεν αφορούσε τους ίδιους διαδίκους.

40 Το Πρωτοδικείο, με την εκτίμησή του αυτή, αγνόησε την ισχύ του δεδικασμένου που παρήγαγε η προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής.

41 Σε αντίθεση προς τις εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου, το δεδικασμένο της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής δεν είχε απλώς σχετική ισχύ, μοναδική συνέπεια της οποίας ήταν να μην μπορεί να ασκηθεί νέα προσφυγή με το ίδιο αντικείμενο, μεταξύ των ίδιων διαδίκων και στηριζόμενη στους ίδιους λόγους. Η απόφαση αυτή είχε απόλυτη ισχύ δεδικασμένου με αποτέλεσμα να μην μπορούν να υποβληθούν εκ νέου στο Πρωτοδικείο και να εξεταστούν από αυτό τα νομικά ζητήματα επί των οποίων είχε ήδη αποφανθεί.

42 Συγκεκριμένα, με την προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, με την οποία η Επιτροπή έκρινε ότι η νέα συμφωνία δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση και αποφάσισε, κατά συνέπεια, να περατώσει τη διαδικασία εξετάσεως που είχε κινήσει κατά των ενισχύσεων που είχαν χορηγηθεί στην εταιρία Ferries Golfo de Vizcaya.

43 Με την ακύρωση αυτή, όμως, εξαφανίστηκε αναδρομικά η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 έναντι όλων των υποκειμένων δικαίου. Συνεπώς, μια τέτοια ακυρωτική απόφαση παράγει αποτελέσματα erga omnes, οπότε περιβάλλεται με απόλυτο δεδικασμένο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 1954, 1/54, Γαλλία κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1, 2/54, Ιταλία κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 5, της 11ης Φεβρουαρίου 1955, 3/54, Assider κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 9, και της 14ης Σεπτεμβρίου 1999, C-310/97 P, Επιτροπή κατά AssiDomän Kraft Products κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-5363, σκέψη 54).

44 Το δεδικασμένο αυτό δεν καλύπτει μόνον το διατακτικό της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής. Εκτείνεται και στο σκεπτικό της αποφάσεως αυτής που αποτελεί την απαραίτητη βάση του διατακτικού με το οποίο είναι, ως εκ τούτου, αδιαχώριστα (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 26ης Απριλίου 1988, 97/86, 193/86, 99/86 και 215/86, Αστέρις κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 2181, σκέψη 27, καθώς και την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά AssiDomän Kraft Products κ.λπ., σκέψη 54).

45 Επιπλέον, το ζήτημα σχετικά με το απόλυτο δεδικασμένο είναι δημοσίας τάξεως και ο δικαστής πρέπει, ως εκ τούτου, να το εξετάζει αυτεπαγγέλτως.

46 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο αποφάσισε την ακύρωση της αποφάσεως της 7ης Ιουνίου 1995, στηριζόμενο, μεταξύ άλλων, με τη σκέψη 80 της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής, στο συμπέρασμα ότι η νέα συμφωνία «δεν αποτελεί συνήθη εμπορική πράξη» και, με τη σκέψη 81 της εν λόγω αποφάσεως, στο γεγονός ότι «οι πολιτιστικοί και κοινωνικοί σκοποί που επιδιώκουν ενδεχομένως οι ισπανικές αρχές δεν ασκούν καμία επιρροή κατά τον χαρακτηρισμό της [νέας συμφωνίας] με γνώμονα το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης [νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ]». Το Πρωτοδικείο έκρινε, τέλος, με τη σκέψη 82 της ίδιας αποφάσεως, ότι «η εκτίμηση της Επιτροπής, κατά την οποία η [νέα συμφωνία] δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση, στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης» και ότι, «[σ]υνεπώς, η απόφαση περί περατώσεως της διαδικασίας εξετάσεως που κινήθηκε σχετικά με τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στη Ferries Golfo de Vizcaya φέρει το στίγμα παραβάσεως της διατάξεως αυτής και πρέπει να ακυρωθεί».

47 Κατά της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής δεν ασκήθηκε αναίρεση και, κατά συνέπεια, το διατακτικό της, όπως και οι προαναφερθείσες σκέψεις που αποτελούν την απαραίτητη βάση του, κατέστησαν απρόσβλητα.

48 Από το σκεπτικό της αποφάσεως αυτής προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή όφειλε να χαρακτηρίσει τις επίδικες ενισχύσεις ως κρατικές κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, καθώς και, κατόπιν της αποφασισθείσας ακυρώσεως, να κινήσει εκ νέου διαδικασία εξετάσεως σχετικά με αυτές.

49 Για να συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή, η Επιτροπή κίνησε εκ νέου, ως όφειλε, τη διαδικασία εξετάσεως της συμβατότητας των επίδικων ενισχύσεων με τη Συνθήκη. Με την προσβαλλόμενη απόφαση, αφενός, επιβεβαίωσε τον χαρακτηρισμό των επίδικων ενισχύσεων ως κρατικών, όπως είχε αναγνωρίσει το Πρωτοδικείο με την προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής, και, αφετέρου, έκρινε ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν ήταν συμβατές με τη Συνθήκη. Επομένως, η Επιτροπή αποφάνθηκε ως προς τα ίδια μέτρα με εκείνα που χαρακτηρίστηκαν ως κρατικές ενισχύσεις με την προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής.

53 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο, όταν κλήθηκε να αποφανθεί επί της προσφυγής που άσκησε η Diputación κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεν μπορούσε να εξετάσει εκ νέου λόγους αντλούμενους από το γεγονός ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν συνιστούσαν κρατικές ενισχύσεις, διότι άλλως θα αγνοούσε το περιεχόμενο της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής. Κατά συνέπεια, με την απόφασή του, το Πρωτοδικείο παραβίασε το απόλυτο δεδικασμένο που αποτελούσε η προηγούμενη απόφασή του.

51 Επομένως, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ενέχει νομικό σφάλμα, καθόσον με αυτήν εξετάστηκε ο λόγος που αντλείται από παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, τα τρία τμήματα του οποίου απέβλεπαν στην αμφισβήτηση του χαρακτηρισμού των επίδικων ενισχύσεων ως κρατικών. Το σφάλμα αυτό δεν θίγει, πάντως, το διατακτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

52 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι τρεις πρώτοι λόγοι αναιρέσεως που προέβαλε η Diputación δεν μπορούν να εξεταστούν από το Δικαστήριο, λαμβανομένου υπόψη του δεδικασμένου που περιβάλλει την προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής. Αυτοί οι λόγοι αναιρέσεως δεν ασκούν επιρροή και πρέπει να απορριφθούν.

Επί των λόγων αναιρέσεως που αντλούνται από το ότι το Πρωτοδικείο έκρινε εσφαλμένα ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε νομότυπα στην Επιτροπή

53 Προτού προβεί στην εξέταση των ισχυρισμών αυτών, το Πρωτοδικείο έκρινε αναγκαίο να εξετάσει το ζήτημα αν η ενίσχυση που αποτελεί αντικείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως χορηγήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ και, κατ' επέκταση, αν πρόκειται για νόμιμη ενίσχυση.

54 Το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω ενίσχυση ήταν παράνομη, στηριζόμενο σε δύο συλλογισμούς σχετικούς, αφενός, με το περιεχόμενο της νέας συμφωνίας και, αφετέρου, με την παράλειψη κοινοποιήσεως της συμφωνίας αυτής.

55 Αφενός, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η επίδικη ενίσχυση τέθηκε σε εφαρμογή το 1992, χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή και ότι η νέα συμφωνία δεν επηρέασε την ουσία της. Επισήμανε, συναφώς, με τη σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «από την προσβαλλόμενη απόφαση, σε συνδυασμό με τις εξηγήσεις που έδωσαν οι διάδικοι στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, προκύπτει σαφώς ότι η αρχική και η νέα συμφωνία συνιστούν μία και μοναδική ενίσχυση, θεσπισθείσα και εφαρμοσθείσα το 1992, στο πλαίσιο της συνάψεως της αρχικής συμφωνίας, χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή». Το Πρωτοδικείο έκρινε ακολούθως, με τις σκέψεις 59 και 60 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η νέα συμφωνία συνιστά απλή τροποποίηση της αρχικής συμφωνίας», ότι «καταρτίστηκε για να [την] αντικαταστήσει» και ότι οι τροποποιήσεις της αρχικής συμφωνίας, όπως προκύπτουν από τη νέα συμφωνία, «δεν επηρεάζουν ουσιαστικά την ενίσχυση όπως αυτή θεσπίστηκε με την αρχική συμφωνία». Με τη σκέψη 74 της εν λόγω αποφάσεως, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι «η διαδικασία που κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993 και περατώθηκε με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 αφορούσε αποκλειστικά την αρχική συμφωνία».

56 Αφετέρου, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η νέα συμφωνία δεν κοινοποιήθηκε νομοτύπως στην Επιτροπή, για τον λόγο, μεταξύ άλλων, ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο, το οποίο συνέταξαν οι δικηγόροι της P & O Ferries και όχι η Ισπανική Κυβέρνηση, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως κοινοποίηση νέας ενισχύσεως. Με τη σκέψη 70 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο επισήμανε, στο ίδιο πνεύμα, ότι «το γεγονός ότι η Επιτροπή δέχθηκε την ανακοίνωση της νέας συμφωνίας χωρίς καμία αντίρρηση όσον αφορά το νομικό της κύρος δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να μεταβάλει την έλλειψη νομιμότητας της επίδικης ενισχύσεως».

Επί των λόγων αναιρέσεως που αφορούν το περιεχόμενο της νέας συμφωνίας του 1995

57 Με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως, η Diputación βάλλει κατά του πρώτου συλλογισμού στον οποίο στηρίχθηκε το Πρωτοδικείο για να διαπιστώσει τον παράνομο χαρακτήρα της επίδικης ενισχύσεως. Αυτός ο λόγος αναιρέσεως πρέπει να εξεταστεί πριν από τον πρώτο, δεύτερο και έβδομο λόγο αναιρέσεως που προέβαλε η P & O Ferries με την αίτησή της αναιρέσεως και που στρέφονται κατά του ίδιου τμήματος της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

58 Η Diputación υποστηρίζει ότι, για να καταλήξει στη διαπίστωση του παράνομου χαρακτήρα της επίδικης ενισχύσεως, το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε τα πραγματικά περιστατικά, την προσβαλλόμενη απόφαση και τα αποδεικτικά στοιχεία, εκτιμώντας, με τη σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι ενισχύσεις που περιέχονται στη νέα συμφωνία του 1995 «θεσπίσθηκαν και εφαρμόσθηκαν το 1992». Λόγω της παραμορφώσεως αυτής, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη κατά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών και, από την ανάλυσή του, άντλησε εσφαλμένες έννομες συνέπειες. Υποκαθιστώντας την αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως με τη δική του, εμπόδισε επίσης την προσφεύγουσα να ασκήσει τα δικαιώματά της άμυνας.

59 Κατά την Επιτροπή, αυτός ο λόγος αναιρέσεως αφορά μόνον πραγματικά στοιχεία και συνιστά απλώς επανάληψη των εκτιμήσεων που αναπτύχθηκαν με τα υπομνήματα που υποβλήθηκαν στο Πρωτοδικείο. Είναι, επομένως, απαράδεκτος. Εν πάση περιπτώσει, δεν είναι βάσιμος. Η επίδικη ενίσχυση ουδέποτε κοινοποιήθηκε. Όλες οι εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου επ' αυτού είναι λυσιτελείς, οπότε αυτό ορθώς κατέληξε, με τη σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι δύο συμφωνίες συνιστούσαν μία και μοναδική παρανόμως εφαρμοσθείσα ενίσχυση.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

60 Αφενός, όσον αφορά το παραδεκτό του πέμπτου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε στην υπόθεση C-471/03 P, η Diputación, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, δεν περιορίστηκε να επαναλάβει τις εκτιμήσεις που αναπτύχθηκαν με τα υπομνήματα που υποβλήθηκαν στο Πρωτοδικείο. Συγκεκριμένα, αυτός ο λόγος αναιρέσεως βάλλει με ακρίβεια και λεπτομέρεια κατά του σκεπτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ειδικότερα δε της σκέψεως 58. Επιπλέον, αφορά την παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς από το Πρωτοδικείο και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να έχει προβληθεί ενώπιόν του.

Αφετέρου, ναι μεν η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών δεν αποτελεί νομικό ζήτημα που μπορεί να υποβληθεί στον έλεγχο του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως, ο κανόνας αυτός όμως εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη της περιπτώσεως παραμορφώσεως των στοιχείων που υποβλήθηκαν στο Πρωτοδικείο. Συναφώς, το Δικαστήριο μπορεί να επικρίνει την εκ μέρους του Πρωτοδικείου παραμόρφωση των στοιχείων που του υποβάλλονται, ιδίως στην περίπτωση που αυτό υποκαθιστά την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως με τη δική του (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2000, C-164/98 P, DIR International Film κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-447, σκέψεις 48 και 49).

61 Επομένως, αυτός ο λόγος αναιρέσεως είναι παραδεκτός.

62 Είναι επίσης βάσιμος.

63 Όπως ορθώς επισημαίνει η Diputación, η ενίσχυση επί της οποίας αποφάνθηκε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση είναι η προκύπτουσα από τη νέα συμφωνία, την οποία η Επιτροπή εξέτασε χωριστά από εκείνη που προβλέφθηκε με την αρχική συμφωνία.

64 Συγκεκριμένα, από το γράμμα της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, το 1992, δεν τέθηκε σε εφαρμογή μία μόνον ενίσχυση. Για να διαπιστώσει τον παράνομο χαρακτήρα της επίδικης ενισχύσεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε αποκλειστικά, με τα σημεία 77 και 78 της εν λόγω αποφάσεως, σε γεγονότα που αφορούσαν αποκλειστικά τη νέα ενίσχυση του 1995 και που ήταν, ως εκ τούτου, σχετικά με ενίσχυση θεσπισθείσα και εφαρμοσθείσα το 1995.

65 Η Επιτροπή επισήμανε, συναφώς, με το σημείο 43 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η πρώτη συμφωνία που συνήφθη μεταξύ των αρχών της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων και της Ferries Golfo de Vizcaya ακυρώθηκε και τα ποσά που είχε λάβει η Ferries Golfo de Vizcaya επεστράφησαν. Γι' αυτό, η υπόθεση [ήταν] πλέον άνευ αντικειμένου». Η Επιτροπή συνέχισε, με το σημείο 44 της ίδιας αποφάσεως, επισημαίνοντας ότι «[ό]σον αφορά τη δεύτερη

συμφωνία, η Επιτροπή φρονεί ότι εμπίπτει στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 92 (νυν άρθρου 87), παράγραφος 1, της Συνθήκης». Το σημείο 45 της εν λόγω αποφάσεως επιβεβαιώνει την έκταση της εξετάσεως στην οποία προέβη η Επιτροπή, διευκρινίζοντας ότι, «[π]ροκειμένου να διασαφηνιστεί αν η συμφωνία του 1995 εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92 [νυν άρθρου 87], παράγραφος 1, της Συνθήκης [...], θα πρέπει να εξετασθεί αν αποτελεί "συνήθη εμπορική συναλλαγή"». Υπό την ίδια έννοια, το σημείο 67 της εν λόγω αποφάσεως αναφέρει ότι «οι υπό θεώρηση ενισχύσεις χορηγήθηκαν μεταξύ του 1995 και του 1998».

66 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς αποφάνθηκε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, επί της συμβατότητας με τη Συνθήκη της ενισχύσεως που προκύπτει από τη συμφωνία του 1995. Δύσκολα θα μπορούσε να ισχύει κάτι διαφορετικό, καθότι η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, η οποία αφορούσε την εν λόγω συμφωνία και ανακοινώθηκε στην Επιτροπή με το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο, είχε ως αποτέλεσμα να επιτρέψει την εφαρμογή μόνον των μέτρων που προβλέπονταν σ' αυτή.

67 Επομένως, το Πρωτοδικείο, εκτιμώντας με τη σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι «η αρχική και η νέα συμφωνία συνιστούν μία και μοναδική ενίσχυση, θεσπισθείσα και εφαρμοσθείσα το 1992, στο πλαίσιο της συνάψεως της αρχικής συμφωνίας, χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή» και, με τη σκέψη 74 της εν λόγω αποφάσεως, ότι «η διαδικασία που κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993 και περατώθηκε με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 αφορούσε αποκλειστικά την αρχική συμφωνία», παραμόρφωσε τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς και την προσβαλλόμενη απόφαση, υποκαθιστώντας με την αιτιολογία του την αιτιολογία της εν λόγω αποφάσεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα απόφαση DIR International Film κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 48 και 49).

68 Ως εκ τούτου, ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως που προβλήθηκε στην υπόθεση C-471/03 P είναι βάσιμος.

69 Κατά συνέπεια, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση παραμόρφωσε τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, καθόσον έκρινε ότι η νέα συμφωνία και η αρχική συμφωνία συνιστούσαν μία και μοναδική ενίσχυση, εφαρμοσθείσα από το 1992.

70 Κατόπιν τούτων, παρέλκει η εξέταση των τριών άλλων λόγων αναιρέσεως που στρέφονται κατ' αυτού του τμήματος της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ήτοι:

— του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε στην υπόθεση C-442/03 P, ο οποίος αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο έκρινε εσφαλμένα ότι με τη νέα συμφωνία δεν θεσπίστηκε αυτόνομη ενίσχυση σε σχέση με την αρχική·

— του δεύτερου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε στην εν λόγω υπόθεση, ο οποίος αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, εκτιμώντας, με τη σκέψη 60 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι τροποποιήσεις της αρχικής συμφωνίας δεν επηρέασαν την ουσία της τελευταίας αυτής συμφωνίας·

— του έβδομου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε στην ίδια υπόθεση, ο οποίος αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο αγνόησε, με τη σκέψη 67 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το διττό περιεχόμενο της αποφάσεως της 7ης Ιουνίου 1995, με την οποία η Επιτροπή δεν περάτωσε απλώς τη διαδικασία που κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993, αλλά απεφάνθη επίσης επί του χαρακτηρισμού της νέας ενισχύσεως, «που εφαρμόστηκε από το 1995 έως το 1998».

71 Εντούτοις, δεδομένου ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στηριζόταν, επίσης, στη μη κοινοποίηση της νέας συμφωνίας, πρέπει να συνεχιστεί η εξέταση των λόγων αναιρέσεως που αφορούν το ζήτημα αυτό.

Επί των λόγων αναιρέσεως που αφορούν τη μη κοινοποίηση της νέας συμφωνίας

72 Με τον τρίτο, τέταρτο, πέμπτο και έκτο λόγο αναιρέσεως, η P & O Ferries στρέφεται κατά των σκέψεων της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως με τις οποίες το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε νομοτύπως στην Επιτροπή και, κατ' επέκταση, κατά των σκέψεων της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που στηρίζονται ευθέως στη διαπίστωση αυτή.

73 Για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε, το Πρωτοδικείο επισήμανε, με τη σκέψη 62 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο, που εστάλη σε υπάλληλο της Γενικής Διευθύνσεως «Μεταφορές» της Επιτροπής από τους δικηγόρους της P & O Ferries, «δεν συνιστά τυπική κοινοποίηση νέας σχεδιαζόμενης ενισχύσεως, αλλά περατώνει μια μακρά ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των υπηρεσιών της Επιτροπής και των προσφευγουσών, η οποία αφορούσε τις τροποποιήσεις που είχε υποστεί βαθμιαία η αρχική συμφωνία». Το Πρωτοδικείο διαπίστωσε στο ίδιο πνεύμα, με τη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο απεστάλη από τους δικηγόρους της P & O Ferries και όχι από την Ισπανική Κυβέρνηση, ότι απεστάλη σε υπάλληλο της Γενικής Διευθύνσεως «Μεταφορές», ενώ το έγγραφο της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη SG (81) 12740, της 2ας Οκτωβρίου 1981, απαιτεί αποστολή στον Γενικό Γραμματέα της Επιτροπής και το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν περιείχε καμία αναφορά στο άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ. Με τις σκέψεις 66 και 70 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι η συμπεριφορά της Επιτροπής επιρρωννύει την ανάλυση ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν αποτελούσε πράξη κοινοποιήσεως και διευκρίνισε ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή δέχθηκε την κοινοποίηση της νέας ενισχύσεως χωρίς καμία αντίρρηση ως προς τη νομική της ισχύ δεν μπορεί να μεταβάλει τον παράνομο χαρακτήρα της επίδικης ενισχύσεως. Τέλος, με τη σκέψη 68 της εν λόγω αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι διάδικοι «παρέσχον ενδείξεις από τις οποίες μπορούσε να διαπιστωθεί ότι θεωρούσαν την επίδικη ενίσχυση ως μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση».

74 Προτού εξεταστούν οι τέσσερις λόγοι αναιρέσεως που προέβαλε η P & O Ferries κατ' αυτού του τμήματος της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, επιβάλλεται η ανάλυση της επιχειρηματολογίας της Επιτροπής κατά την οποία η εξέταση των λόγων αυτών είναι, εν πάση περιπτώσει, άσκοπη, οπότε αυτοί πρέπει να θεωρηθούν αλυσιτελείς.

Επί του αλυσιτελούς χαρακτήρα των προαναφερθέντων λόγων αναιρέσεως της P & O Ferries

75 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η αίτηση αναιρέσεως της P & O Ferries έχει αμιγώς παρελκυστικό χαρακτήρα. Το ζήτημα της κοινοποιήσεως της επίδικης ενισχύσεως δεν ασκεί επιρροή, καθότι, εν πάση περιπτώσει, η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας που αντλείται από την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, η ενίσχυση αυτή προσβλήθηκε

εμπρόθεσμα και η P & O Ferries δεν μπορεί βασίμως να ισχυριστεί ότι διατηρεί το εντεύθεν ευεργέτημα. Ακόμη και αν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε πράγματι κοινοποίηση της εν λόγω ενισχύσεως και αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου, αυτό πρέπει ούτως ή άλλως να αποφανθεί ότι η P & O Ferries οφείλει να επιστρέψει την επίδικη ενίσχυση. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο πρέπει, ανεξαρτήτως της αναλύσεως των σχετικών λόγων αναιρέσεως, να αποφανθεί ότι η από δικονομικής απόψεως θέση της επίδικης ενισχύσεως δεν ασκεί επιρροή ως προς τη νομιμότητα του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση ως προς αυτό και το Δικαστήριο πρέπει να απορρίψει αυτόν τον λόγο αναιρέσεως της P & O Ferries.

76 Η επιχειρηματολογία αυτή, καθόσον αφορά τη λυσιτέλεια των προαναφερθέντων λόγων αναιρέσεως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

77 Συγκεκριμένα, αυτοί οι λόγοι αναιρέσεως στρέφονται κατά των σκέψεων της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως με τις οποίες το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε. Βάσει αυτής της διαπιστώσεως περί του παράνομου χαρακτήρα της επίδικης ενισχύσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν όφειλε, σε μια τέτοια περίπτωση, να αποδείξει τις πραγματικές συνέπειες της ενισχύσεως αυτής επί του ανταγωνισμού και επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου και ότι μπορούσε, νομίμως, να απαιτήσει την ανάκτηση της ενισχύσεως αυτής, χωρίς να προσκρούει στην αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ή σε εξαιρετικές περιστάσεις. Βάσει της ίδιας διαπιστώσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι ισπανικές αρχές δεν μπορούσαν να επικαλεστούν τον σχετικό με την προθεσμία κανόνα που προέκυψε από την προπαρατεθείσα απόφαση Lorenz και ότι η Επιτροπή δεν όφειλε να αιτιολογήσει την απόφαση με την οποία διέταξε την ανάκτηση της επίδικης ενισχύσεως.

78 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προαναφερθέντες λόγοι αναιρέσεως μπορούν, αν κριθούν βάσιμοι, να οδηγήσουν στην ακύρωση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο μέτρο που με αυτή κρίθηκε ο παράνομος χαρακτήρας της επίδικης ενισχύσεως και απορρίφθηκαν, κατ' επέκταση, οι αιτιάσεις που αναπτύχθηκαν στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως. Επομένως, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, αυτοί οι λόγοι αναιρέσεως δεν είναι αλυσιτελείς.

79 Το γεγονός ότι η αίτηση αναιρέσεως της P & O Ferries ενδέχεται να έχει παρελκυστικό χαρακτήρα, ακόμη και αν αποδειχθεί, δεν ασκεί επιρροή επί της αναλύσεως αυτής. Όσον αφορά την πρόταση της Επιτροπής κατά την οποία το Δικαστήριο οφείλει να αποφανθεί, ανεξαρτήτως της εξετάσεως των προαναφερθέντων λόγων αναιρέσεως, ότι η επίδικη ενίσχυση πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να ανακτηθεί και η αίτηση αναιρέσεως να απορριφθεί, στηρίζεται σε εσφαλμένη αντίληψη της αναιρετικής αρμοδιότητας του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, αν γινόταν δεκτή η πρόταση αυτή, το Δικαστήριο θα έπρεπε να αποφανθεί ευθέως επί της ουσίας της διαφοράς. Όταν επιλαμβάνεται αιτήσεως αναιρέσεως, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφανθεί επί της ουσίας της διαφοράς, παρά μόνον αφού ακυρώσει προηγουμένως την απόφαση του Πρωτοδικείου.

80 Περαιτέρω, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, ο έκτος λόγος αναιρέσεως της P & O Ferries έχει σαφή διάρθρωση και μπορεί να εξεταστεί από το Δικαστήριο.

Επί του βασίμου των προαναφερθέντων λόγων αναιρέσεως της P & O Ferries

31 Αυτοί οι τέσσερις λόγοι αναιρέσεως συνδέονται στενά και πρέπει να εξεταστούν από κοινού.

— Επιχειρηματολογία των διαδίκων

82 Η P & O Ferries υποστηρίζει, με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, ότι το Πρωτοδικείο, με τη σκέψη 62 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, εκτιμώντας ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο των δικηγόρων της αναιρεσείουσας προς την Επιτροπή δεν συνιστούσε επίσημη κοινοποίηση νέας σχεδιαζόμενης ενισχύσεως. Το αντικείμενο του εν λόγω εγγράφου ήταν πράγματι αυτό.

83 Ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε εσφαλμένα, με τη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο ότι το εν λόγω έγγραφο προερχόταν από δικηγόρους και όχι από την Ισπανική Κυβέρνηση, δεν εστάλη στη Γενική Γραμματεία της Επιτροπής και δεν περιείχε καμία αναφορά στο άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, για να κρίνει ότι τούτο δεν συνιστούσε πράξη κοινοποιήσεως.

84 Ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε, χωρίς να υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο, με τη σκέψη 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, να λάβει υπόψη του το γεγονός ότι τα έγγραφα που απέστειλαν οι αναιρεσείουσες στην Επιτροπή, περιλαμβανομένου του από 27 Μαρτίου 1995 εγγράφου, έφεραν όλα τη μνεία NN 40/93, την οποία χρησιμοποιούσε η Επιτροπή στον σχετικό με την αρχική συμφωνία φάκελο. Η μνεία αυτή, η οποία χρησιμοποιείται για τις ανάγκες επικοινωνίας με τις υπηρεσίες της Επιτροπής, δεν έχει καθ' εαυτή ιδιαίτερη νομική αξία και δεν ασκεί ουδεμία επιρροή ως προς τον χαρακτηρισμό της νέας συμφωνίας ως νέας ενισχύσεως.

85 Με τον έκτο λόγο αναιρέσεως, η P & O Ferries ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, εκτιμώντας, με τη σκέψη 66 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ανάλυσή του ενισχύθηκε από τη συμπεριφορά της Επιτροπής. Αντιθέτως, μια τέτοια συμπεριφορά επιβεβαιώνει τον ανεπαρκή χαρακτήρα της κοινοποιήσεως με το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο.

86 Η Επιτροπή απαντά, όσον αφορά τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως, ότι η γενική οικονομία της διαδικασίας στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, όπως απορρέει από το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να κοινοποιούν τις ενισχύσεις και ότι η επιταγή αυτή ίσχυε και πριν από την έκδοση του κανονισμού 659/1999. Δεδομένου ότι οι σχετικές αποφάσεις απευθύνονται στα κράτη μέλη, αυτά και μόνον οφείλουν να τις κοινοποιήσουν στην Επιτροπή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 45, και της 15ης Φεβρουαρίου 2001, C-99/98, Αυστρία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-1101, σκέψεις 32 και 84). Δεν θα ήταν φυσιολογικό η κοινοποίηση εκ μέρους τρίτου να θωρακίζει το κράτος μέλος έναντι αποφάσεως περί διαταγής ανακτήσεως της ενισχύσεως. Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι η υποχρέωση κοινοποιήσεως βαρύνει, εν πάση περιπτώσει, τα κράτη μέλη, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος και οι λοιποί λόγοι αναιρέσεως σχετικά με την κοινοποίηση της επίδικης ενισχύσεως αλυσιτελείς.

87 Όσον αφορά τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, με τη σκέψη 68 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά της οποίας δεν στράφηκε η αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι οι διάδικοι «θεωρούσαν την επίδικη ενίσχυση ως μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση». Αμφισβητώντας την ανάλυση του Πρωτοδικείου κατά την οποία το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν συνιστούσε έγκυρη κοινοποίηση της ενισχύσεως, η P & O Ferries ματαίως αμφισβητεί την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, όπως αυτή προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

88 Όσον αφορά τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή αμφισβητεί το ότι το Πρωτοδικείο χρησιμοποίησε τη μνεία «NN» για να αποδείξει κατά νόμο ότι η επίδικη ενίσχυση δεν είχε κοινοποιηθεί. Το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε σ' αυτό το αποδεικτικό στοιχείο, με τη σκέψη 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, για να προβεί, με τη σκέψη 68 της εν λόγω αποφάσεως, σε διαπίστωση ως προς τα πραγματικά περιστατικά και η εκτίμηση αυτή δεν μπορεί να προσβληθεί κατ' αναίρεση.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

89 Οι τέσσερις υπό εξέταση λόγοι αναιρέσεως στρέφονται, στο σύνολό τους, κατά της αρνήσεως του Πρωτοδικείου να χαρακτηρίσει το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο ως πράξη κοινοποιήσεως.

90 Ο νομικός χαρακτηρισμός ενός γεγονότος ή μιας πράξεως εκ μέρους του Πρωτοδικείου είναι νομικό ζήτημα το οποίο μπορεί να προβληθεί κατ' αναίρεση. Τούτο ισχύει, για παράδειγμα, όσον αφορά το ζήτημα αν ένα έγγραφο πρέπει να θεωρηθεί ως διοικητική ένσταση κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 2, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (βλ., κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 19ης Οκτωβρίου 1995, C-19/93 P, Rendo κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. I-3319, σκέψη 26, και της 29ης Ιουνίου 2000, C-154/99 P, Politi κατά Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως, Συλλογή 2000, σ. I-5019, σκέψη 11).

91 Εν προκειμένω, λαμβανομένης υπόψη της φύσεως των προβαλλόμενων επιχειρημάτων, τα οποία αφορούν τα κριτήρια που χρησιμοποίησε το Πρωτοδικείο για να κρίνει ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε, το ζήτημα αν το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο συνιστά πράξη κοινοποιήσεως της προβλεπόμενης από τη νέα συμφωνία επίδικης ενισχύσεως είναι νομικό ζήτημα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

92 Κατά το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, υπόκεινται στην προβλεπόμενη από τη διάταξη αυτή υποχρέωση κοινοποιήσεως τα «σχέδια που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν ενισχύσεις».

93 Από το γράμμα της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι μια συμφωνία όπως η νέα συμφωνία, με την οποία θεσπίστηκε η επίδικη ενίσχυση, υπόκειται στην προβλεπόμενη υποχρέωση κοινοποιήσεως. Ακολούθως, όπως ορθώς υποστηρίζει η P & O Ferries, η υποχρέωση κοινοποιήσεως αυτής της νέας συμφωνίας είναι αυτοτελής σε σχέση με την υποχρέωση κοινοποιήσεως της αρχικής συμφωνίας. Κατά συνέπεια, η παράλειψη κοινοποιήσεως της αρχικής συμφωνίας, η οποία την κατέστησε παράνομη, δεν ασκεί επιρροή στην εξέταση της νομιμότητας της νέας συμφωνίας, η οποία στηρίζεται στην εκτίμηση του αν τηρήθηκε η επιταγή κοινοποιήσεως γι' αυτή και μόνον τη συμφωνία.

94 Το γεγονός ότι η νέα ενίσχυση γνωστοποιήθηκε στην Επιτροπή κατά τη διαδικασία εξετάσεως που κινήθηκε ως προς την αρχική συμφωνία δεν μπορεί να αναιρέσει την εκτίμηση αυτή. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αφορά, όπως προαναφέρθηκε, μόνον την ενίσχυση που θεσπίστηκε με τη νέα συμφωνία, το ζήτημα της κοινοποιήσεως της εν λόγω ενισχύσεως πρέπει να εξεταστεί ανεξάρτητα από το αν η Επιτροπή κίνησε διαδικασία εξετάσεως ως προς την αρχική συμφωνία.

95 Ακολούθως, το γεγονός ότι τα έγγραφα που απέστειλαν οι αναιρεσείουσες στην Επιτροπή, περιλαμβανομένου του από 27 Μαρτίου 1995 εγγράφου, φέρουν στο σύνολό τους τη μνεία NN 40/93, την οποία χρησιμοποιούσε η Επιτροπή στον σχετικό με την αρχική συμφωνία φάκελο, δεν ασκεί καθ' εαυτό επιρροή ως προς τον

χαρακτηρισμό της νέας συμφωνίας ως νέας ενισχύσεως. Επομένως, κακώς το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε στο στοιχείο αυτό για να αποδείξει ότι η επίδικη ενίσχυση δεν μπορούσε να διαχωριστεί από τα μέτρα που προέβλεπε η αρχική συμφωνία και έκρινε, κατ' επέκταση, ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε.

96 Επιπλέον, από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι η P & O Ferries είχε την πρόθεση, με την αποστολή του από 27 Μαρτίου 1995 εγγράφου, να «ενημερώσει εγκαίρως» την Επιτροπή για την ύπαρξη και το περιεχόμενο της νέας συμφωνίας, καθώς και για την επιθυμία των συμβαλλομένων μερών να εφαρμόσουν την επίδικη ενίσχυση.

97 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή αποφάσισε, με την από 7 Ιουνίου 1995 απόφασή της, να περατώσει τη διαδικασία εξετάσεως που είχε κινήσει ως προς την αρχική συμφωνία, βάσει των στοιχείων που περιέχονται στο έγγραφο αυτό και λαμβανομένων υπόψη των «ουσιωδών τροποποιήσεων που εισήχθησαν με μια νέα συμφωνία». Επομένως, η Επιτροπή έλαβε όντως υπόψη το εν λόγω έγγραφο που εστάλη σε υπάλληλο άμεσα επιφορτισμένο με την παρακολούθηση του φακέλου, προκειμένου να εξετάσει τα μέτρα των επίδικων ενισχύσεων.

98 Ακολούθως, από το γράμμα της από 7 Ιουνίου 1995 αποφάσεως προκύπτει ότι οι ουσιώδεις αυτές τροποποιήσεις εισήχθησαν στη νέα συμφωνία «προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ανησυχίες που είχε εκφράσει η Επιτροπή». Επιπλέον, η από 7 Ιουνίου 1995 απόφαση τελειώνει με τη ρητή επισήμανση ότι «η νέα συμφωνία που καλύπτει την περίοδο 1995-1998 δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση». Επομένως, η Επιτροπή δεν μπορεί βασίμως να ισχυριστεί ότι δεν ενημερώθηκε εγκαίρως, για την υποβολή παρατηρήσεων, σχετικά με τα μέτρα που περιέχονται στη νέα αυτή συμφωνία ούτε να υποστηρίξει ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν κατέστησε δυνατή την εκ μέρους της κανονική άσκηση του ελέγχου της.

99 Τέλος, από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι η προβλεπόμενη από τη νέα συμφωνία επίδικη ενίσχυση δεν καταβλήθηκε προτού αποφασίσει η Επιτροπή, στις 7 Ιουνίου 1995, να περατώσει τη διαδικασία εξετάσεως που κινήθηκε ως προς την αρχική συμφωνία. Οι πρώτες πληρωμές προς την P & O Ferries πραγματοποιήθηκαν μόλις τον Δεκέμβριο του 1995. Εξάλλου, με το σημείο 77 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι «οι πληρωμές [...] ήταν μεταγενέστερες της ευνοϊκής απόφασης της Επιτροπής της 7ης Ιουνίου 1995».

Περαιτέρω, η νέα ενίσχυση περιέχει ρήτρα ως προς το περιεχόμενο της οποίας η Επιτροπή δεν διατύπωσε επιφυλάξεις το 1995 και η οποία ορίζει ότι «ελήφθησαν όλα τα μέτρα για να τηρηθεί το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης της Ρώμης». Όσον αφορά το γεγονός ότι η νέα συμφωνία συνήφθη πριν από την έκδοση της από 7 Ιουνίου 1995 αποφάσεως, τούτο δεν αποδεικνύει ότι οι ενισχύσεις χορηγήθηκαν πριν από την έκδοση της εν λόγω αποφάσεως.

100 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο εσφαλμένα έκρινε, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι οι ενδιαφερόμενοι διάδικοι και η Επιτροπή θεωρούσαν την επίδικη ενίσχυση ως μη κοινοποιηθείσα.

101 Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να αποφανθεί επί του ένατου λόγου αναιρέσεως της Diputación, που αντλείται από το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο, μη αποφαινόμενο επί της αιτήσεως προσκομίσεως όλων των σχετικών με τη συμφωνία του 1995 εγγράφων, βάσει των οποίων αποδεικνύεται ότι η Επιτροπή είχε θεωρήσει το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο ως κοινοποίηση νέας ενισχύσεως, προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας και παρέβη το άρθρο 66 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

102 Εντούτοις, το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν συνιστούσε πράξη κοινοποιήσεως που να ικανοποιεί τις επιταγές του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

103 Συγκεκριμένα, από την οικονομία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, που καθιερώνει διμερή σχέση μεταξύ Επιτροπής και κράτους μέλους, προκύπτει ότι η υποχρέωση κοινοποιήσεως βαρύνει μόνον τα κράτη μέλη. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η υποχρέωση αυτή ικανοποιείται μέσω της κοινοποιήσεως από τη δικαιούχο της ενισχύσεως. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, ο μηχανισμός ελέγχου και εξετάσεως των κρατικών ενισχύσεων που καθιερώνει το άρθρο 88 ΕΚ δεν επιβάλλει καμία ειδική υποχρέωση στον δικαιούχο της ενισχύσεως. Αφενός, η υποχρέωση κοινοποιήσεως και η απαγόρευση προηγούμενης εφαρμογής των σχεδίων ενισχύσεως αφορούν το κράτος μέλος. Αφετέρου, το κράτος μέλος είναι

επίσης ο αποδέκτης της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή διαπιστώνει το ασυμβίβαστο της ενισχύσεως και το καλεί να την καταργήσει εντός της προθεσμίας που του τάσσει (βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 1996, C-39/94, SFEI κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-3547, σκέψη 73).

104 Δεν ασκεί συναφώς επιρροή το γεγονός ότι, κατά την ημερομηνία κατά την οποία, εν προκειμένω, διαβιβάστηκε το σχέδιο της νέας συμφωνίας στην Επιτροπή, κανένα κανονιστικό κείμενο δεν προέβλεπε ότι, για να είναι νομότυπη η κοινοποίηση, έπρεπε να πραγματοποιηθεί από την ενδιαφερόμενη κυβέρνηση. Ναι μεν η απαίτηση κοινοποιήσεως εκ μέρους της κυβερνήσεως υπενθυμίστηκε, στην κοινοτική νομοθεσία, με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999, πλην όμως το άρθρο αυτό απλώς κωδικοποιεί τη νομολογία του Δικαστηρίου χωρίς να προσθέτει τίποτε στο ισχύον νομικό καθεστώς.

105 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο μπορούσε, χωρίς να υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο, να στηριχθεί στο γεγονός ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν προερχόταν από την κυβέρνηση του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, για να κρίνει ότι δεν αποτελούσε πράξη κοινοποιήσεως ανταποκρινόμενη στις επιταγές του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

106 Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν εφάρμοσε εσφαλμένα το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, εκτιμώντας, στην υπό κρίση υπόθεση, ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν συνιστούσε πράξη κοινοποιήσεως της νέας συμφωνίας.

107 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, ναι μεν η απόφαση του Πρωτοδικείου είναι πλημμελής για τον λόγο ότι παραμόρφωσε τα πραγματικά περιστατικά, στο μέτρο που με αυτή κρίθηκε ότι η νέα συμφωνία και η αρχική συμφωνία αποτελούσαν μία και μοναδική ενίσχυση, που εφαρμόστηκε από το 1992, το Πρωτοδικείο όμως ορθώς έκρινε ότι η επίδικη ενίσχυση εφαρμόστηκε χωρίς να κοινοποιηθεί στην Επιτροπή. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο πρέπει να απορρίψει τα αιτήματα των αιτήσεων αναιρέσεως που στρέφονται κατ' αυτού του τμήματος της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Επί των λόγων αναιρέσεως που αφορούν τις συνέπειες που συνήγαγε το Πρωτοδικείο από τη μη κοινοποίηση

108 Με τον έκτο, έβδομο και όγδοο λόγο αναιρέσεως, η Diputación στρέφεται κατά των σκέψεων της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τις οποίες το Πρωτοδικείο συνήγαγε από τη μη κοινοποίηση της επίδικης ενισχύσεως.

109 Με τον έκτο λόγο αναιρέσεως, η Diputación υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, εκτιμώντας, με τις σκέψεις 142 και 143 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίδικη ενίσχυση ήταν παράνομη και ότι, ως εκ τούτου, η Επιτροπή δεν όφειλε να αξιολογήσει τις πραγματικές συνέπειες της ενισχύσεως αυτής επί του ανταγωνισμού και του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

110 Αυτός ο λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, αν η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει, με την απόφασή της, τις πραγματικές συνέπειες των ήδη χορηγηθεισών ενισχύσεων, αυτό θα είχε ως συνέπεια να ευνοηθούν τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παράβαση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως που επιβάλλει το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, εις βάρος αυτών που κοινοποιούν τις ενισχύσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού τους (βλ. απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 33).

111 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο, όπως προαναφέρθηκε, ευλόγως έκρινε ότι το από 27 Μαρτίου 1995 έγγραφο δεν συνιστούσε πράξη κοινοποιήσεως της νέας συμφωνίας. Μπορούσε ακολούθως να συναγάγει, χωρίς να υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο, ότι η Επιτροπή δεν όφειλε να αποδείξει τις πραγματικές συνέπειες της χορηγηθείσας ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Κατά συνέπεια, ο έκτος λόγος αναιρέσεως δεν είναι βάσιμος.

112 Ο έβδομος λόγος αναιρέσεως της Diputación αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε την επιχειρηματολογία που του υποβλήθηκε και, ως εκ τούτου, προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο επισήμανε, με τη

σκέψη 203 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Diputación δεν μπορούσε βασίμως να επικαλεστεί «τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της P & O Ferries», εφόσον επικαλούνταν την προστασία της δικής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ως μέρος της νέας συμφωνίας. Μολονότι η P & O Ferries επικαλέστηκε τη συνδρομή εξαιρετικών περιστάσεων και την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να καταλήξει ότι η Diputación δεν μπορούσε να προβάλει λόγο στηριζόμενο στην αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της επιχειρήσεως αυτής.

113 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το περιεχόμενο του έβδομου λόγου αναιρέσεως μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της δίκης. Με το υπόμνημα απαντήσεως η Diputación επανέλαβε τον ισχυρισμό που αφορά την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της δικαιούχου της ενισχύσεως επιχειρήσεως, τον οποίο είχε προβάλει ενώπιον του Πρωτοδικείου. Η Diputación προέβαλε, με την αίτησή της αναιρέσεως, άλλο λόγο αναιρέσεως αντλούμενο από την παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Επομένως, ο λόγος αναιρέσεως που αντλείται από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της δικαιούχου επιχειρήσεως είναι νέος και, ως εκ τούτου, απαράδεκτος. Εξάλλου, είναι εν πάση περιπτώσει αβάσιμος.

114 Πρέπει κατ' αρχάς να απορριφθεί η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή κατά του έβδομου λόγου αναιρέσεως. Σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, η Diputación προέβαλε, με το υπόμνημά της απαντήσεως όπως και με την αίτησή της αναιρέσεως, τον ίδιο λόγο αναιρέσεως που αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε την επιχειρηματολογία της, λαμβάνοντας υπόψη μόνον τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της P & O Ferries, ενώ η Diputación επικαλέστηκε, επίσης, τη δική της δικαιολογημένη εμπιστοσύνη. Κατά συνέπεια, είναι παραδεκτός αυτός ο λόγος αναιρέσεως.

115 Εντούτοις, είναι αβάσιμος. Ναι μεν αληθεύει ότι το Πρωτοδικείο, με τη σκέψη 203 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκανε ρητά λόγο μόνο για τη «δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της P & O Ferries», πλην όμως απάντησε στην επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ενώπιόν του η Diputación κρίνοντας, με τη σκέψη 202 της αποφάσεως αυτής, ότι δεν απέκειτο στις ισπανικές αρχές, αλλά στη δικαιούχο επιχείρηση, να επικαλεστεί την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων δυνάμενων να στηρίξουν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της, προκειμένου να αντιταχθεί στην επιστροφή μιας παράνομης ενισχύσεως. Κατά συνέπεια, η Diputación δεν μπορεί βασίμως να υποστηρίξει ότι, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε την επιχειρηματολογία της.

116 Με τον όγδοο λόγο αναιρέσεως, η Diputación υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε τα επιχειρήματα της προσφυγής που στηρίζονταν στο άρθρο 10 ΕΚ και στην αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, εκτιμώντας, με τη σκέψη 211 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι με τα επιχειρήματα αυτά αμφισβητήθηκε ο παράνομος χαρακτήρας της επίδικης ενισχύσεως. Αντιθέτως, η αναιρεσείουσα υποστήριξε ότι το άρθρο 10 ΕΚ και η εν λόγω αρχή απαγόρευαν ακόμη και την επιστροφή παράνομων ενισχύσεων. Λόγω αυτής της παραμορφώσεως, το Πρωτοδικείο όντως δεν εξέτασε αυτόν τον ισχυρισμό και προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας.

117 Εντούτοις, από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι τα επιχειρήματα με τα οποία η Diputación, ιδίως με τα σημεία 261 και 272 έως 275 του δικογράφου της, θέλησε να βάλει κατά της συμπεριφοράς της Επιτροπής, επικαλούμενη το άρθρο 10 ΕΚ και την αρχή της χρηστής διοικήσεως, παρέπεμπαν στα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα προκειμένου να αποδείξει ότι η επίδικη ενίσχυση κοινοποιήθηκε νομοτύπως και συγχέονταν με αυτά.

118 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί εγκύρως να υποστηριχθεί ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε τα επιχειρήματα της Diputación κρίνοντας ότι αυτά που αντλούνταν από το άρθρο 10 ΕΚ και από την αρχή της χρηστής διοικήσεως στρέφονταν κατ' ουσίαν κατά της συμπεριφοράς της Επιτροπής σε σχέση με την εξέταση του φακέλου και κατά του παράνομου χαρακτήρα της επίδικης ενισχύσεως. Κατά συνέπεια, ο όγδοος λόγος αναιρέσεως της Diputación πρέπει να απορριφθεί.

Επί του λόγου αναιρέσεως που αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η επίδικη ενίσχυση δεν ήταν συμβατή με τη Συνθήκη

119 Ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-471/03 P είναι ο μοναδικός που στρέφεται κατά της εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου κατά την οποία η προβλεπόμενη στο άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ παρέκκλιση δεν τυγχάνει εν προκειμένω εφαρμογής.

Επιχειρηματολογία της Diputación

120 Αυτός ο λόγος αναιρέσεως έχει δύο σκέλη.

121 Με το πρώτο σκέλος, η Diputación ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε την αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως, επισημαίνοντας, με τη σκέψη 165 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίδικη ενίσχυση δεν μπορούσε να ευνοήσει τους καταναλωτές που χρησιμοποιούσαν άλλες ναυτιλιακές εταιρίες που θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τη γραμμή μεταξύ Portsmouth και Bilbao. Με τα σημεία 58 και 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε στην πραγματικότητα ότι το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής λόγω της ελλείψεως στην επιλογή της ναυτιλιακής εταιρίας. Παραμορφώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το περιεχόμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο εμπόδισε την αναιρεσείουσα να αναπτύξει ορθώς τους αμυντικούς της ισχυρισμούς.

122 Με το δεύτερο σκέλος, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε, εν πάση περιπτώσει, σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, στηριζόμενο, με τη σκέψη 166 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο γεγονός ότι η ενίσχυση χορηγήθηκε σε μία μόνον επιχείρηση, αποκλείοντας άλλες εταιρίες ικανές να επιτύχουν τον επιδιωκόμενο κοινωνικό σκοπό. Καθόσον μία μόνον επιχείρηση ήταν διατεθειμένη να παράσχει τη σχετική υπηρεσία στην οικεία ναυτιλιακή γραμμή, δεν μπορεί να αποδειχθεί ο διακριτικός χαρακτήρας της ενισχύσεως σε σχέση με την προέλευση των προϊόντων. Σε μια τέτοια περίπτωση, εφόσον ο κοινωνικός χαρακτήρας της επίδικης ενισχύσεως έγινε δεκτός με την προσβαλλόμενη απόφαση (σημείο 58), έπρεπε να εφαρμοστεί το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

123 Όσον αφορά το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου αναιρέσεως, από το κείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή, για να κρίνει ότι η επίδικη ενίσχυση δεν πληρούσε την προϋπόθεση του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, ήτοι ότι η ενίσχυση πρέπει να χορηγείται «χωρίς διάκριση [ως προς την προέλευση] των προϊόντων», στηρίχθηκε μεταξύ άλλων, αφενός, με το σημείο 58

της εν λόγω αποφάσεως, στο γεγονός ότι «αγοράστηκαν δελτία ταξιδίου μόνον από τη Ferries Golfo de Vizcaya και οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας δεν μπόρεσαν να αποδείξουν ότι η επιχείρηση επιλέχθηκε κατά τρόπο διαφανή» και, αφετέρου, με το σημείο 60 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο γεγονός ότι «οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων θα μπορούσαν να είχαν επιτύχει τους ίδιους στόχους κοινωνικού χαρακτήρα με διαφοροποιημένες προσφορές ταξιδίων».

124 Με το σκεπτικό αυτό η Επιτροπή έκρινε ότι η Ferries Golfo de Vizcaya ήταν η μοναδική επιχείρηση που έλαβε την επίδικη ενίσχυση, ενώ δεν αποδείχθηκε ότι οι επιδιωκόμενοι από την εν λόγω ενίσχυση κοινωνικοί σκοποί μπορούσαν να επιτευχθούν μόνο με την αγορά δελτίων ταξιδίων από την επιχείρηση αυτή.

125 Επομένως, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Diputación, η Επιτροπή δεν στηρίχθηκε μόνο στην έλλειψη διαφάνειας κατά την επιλογή της οικείας ναυτιλιακής εταιρίας για να μην εφαρμόσει την παρέκκλιση του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ.

126 Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν παραμόρφωσε την αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως ούτε προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας διαπιστώνοντας, με τη σκέψη 165 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «[η] Diputación δεν ισχυρίστηκε ούτε, κατά μείζονα λόγο, απέδειξε ότι οι καταναλωτές θα μπορούσαν επίσης να τύχουν της επίδικης ενισχύσεως χρησιμοποιώντας ενδεχομένως άλλες ναυτιλιακές εταιρίες που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν μεταξύ Μπιλμπάο και Portsmouth».

127 Συνεπώς, το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να γίνει δεκτό.

128 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του τέταρτου λόγου αναιρέσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Πρωτοδικείο, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ δεν είχε εν προκειμένω εφαρμογή, δεν στηρίχθηκε, με τη σκέψη 166 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο γεγονός και μόνον ότι η σύμβαση αγοράς των ταξιδιωτικών δελτίων συνήφθη αποκλειστικά μεταξύ της Diputación και της P & O Ferries.

129 Συγκεκριμένα έκρινε, όπως προκύπτει από την πρώτη περίοδο της σκέψεως αυτής, ότι «η P & O Ferries λαμβάνει προκαταβολικώς συγκεκριμένο ποσό ετησίως, ανεξάρτητα από τον αριθμό των ταξιδιωτικών δελτίων που χρησιμοποιούν πράγματι οι τελικοί καταναλωτές». Με τη διαπίστωση αυτή, το Πρωτοδικείο θέλησε να υπενθυμίσει, όπως διαπίστωσε ειδικότερα με τις σκέψεις 121 και 137 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Diputación δεν συνήψε την εν λόγω συμφωνία για να ικανοποιήσει πραγματικές ανάγκες, αλλά για να παράσχει στην P & O Ferries πλεονέκτημα που δεν θα είχε υπό τις κανονικές συνθήκες της αγοράς.

130 Στην υπό κρίση διαφορά, λαμβανομένων υπόψη των εκτιμήσεων του Πρωτοδικείου ως προς τη φύση του οικονομικού πλεονεκτήματος που χορηγήθηκε στην P & O Ferries, η διαπίστωση στην οποία προέβη με την πρώτη περίοδο της σκέψεως 166 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αρκούσε, εν πάση περιπτώσει, για να δικαιολογήσει κατά νόμο το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει με τη σκέψη 167 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίδικη ενίσχυση δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι «χορηγήθηκε στους μεμονωμένους καταναλωτές χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων», κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ.

131 Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή της διατάξεως αυτής.

132 Κατά συνέπεια, το δεύτερο σκέλος του υπό εξέταση λόγου αναιρέσεως δεν είναι βάσιμο και πρέπει να απορριφθεί.

133 Από το σύνολο των προεκτεθεισών εκτιμήσεων προκύπτει ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου είναι πλημμελής λόγω πλάνης περί το δίκαιο και παραμορφώσεως των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως, καθόσον, αγνοώντας πλήρως το δεδικασμένο που απέρρεε από την προπαρατεθείσα απόφαση ΒΑΙ κατά Επιτροπής, εξέτασε τον ισχυρισμό που αντλείται από παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και έκρινε ότι η νέα συμφωνία και η αρχική συμφωνία αποτελούσαν μία και μοναδική ενίσχυση εφαρμοσθείσα το 1992.

134 Δεδομένου ότι το εν λόγω νομικό σφάλμα και η παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών δεν θίγουν το διατακτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τούτο δεν χρειάζεται να ακυρωθεί.

135 Επομένως, οι αιτήσεις αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν.

Επί των δικαστικών εξόδων

136 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο έχει εφαρμογή στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του ίδιου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστούν η P & O Ferries και η Diputación στα δικαστικά έξοδα και αυτές ηττήθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος των ισχυρισμών τους, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει τις αιτήσεις αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει την P & O European Ferries (Vizcaya) SA και την Diputación Foral de Vizcaya στα δικαστικά έξοδα.

(υπογραφές)